

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Investim în mediu. Credem în viitor.

Instrumente Structurale
2007 - 2013

***Elaborare strategiei de vizitare necesare pentru
accesarea de fonduri in vederea realizarii unei
infrastructuri de management in cadrul proiectului :
« Pentru Natura si Comunitati Locale - Bazele unui
management integrat Natura 2000 in zona
Hartibaciu-Tarnava Mare-Olt »***

Pentru ASOCIATIA WWF-PROGRAMUL DUNARE-CARPATI ROMANIA

FAZA 1

Diagnosticarea ofertei/amenajării turistice a zonei

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Investim în mediu. Credem în viitor.

Instrumente Structurale
2007 - 2013

<u>1 -</u>	<u>CONTEXTUL.....</u>	<u>5</u>
<u>2 -</u>	<u>CARACTERISTICILE ZONEI.....</u>	<u>6</u>
2.1 -	RELIEF	6
2.2 -	SOLURILE.....	7
2.3 -	CLIMA	8
2.4 -	HIDROLOGIE	8
<u>3 -</u>	<u>ANALIZA FACTORILOR DE ATRAGERE IN ZONA.....</u>	<u>9</u>
3.1 -	POTENTIALUL NATURAL AL ZONEI	10
3.2 -	ISTORIE SI CIVILIZATIE	14
3.3 -	CULTURA SI TRADITII	23
3.3.1 -	TRADITII SI LEGENDE.....	23
3.3.2 -	OCUPATII TRADITIONALE.....	25
3.3.3 -	GASTRONOMIE.....	25
3.3.4 -	PORTUL POPULAR	26
3.3.5 -	ARHITECTURA SI GOSPODARIE	28
3.3.6 -	OBICEIURI	29
3.4 -	ACTIVITATI SI ANIMATIE	32
3.4.1 -	FESTIVALURI SI TARGURI TRADITIONALE	32
3.4.2 -	ACTIVITATI DE RECREERE.....	33
3.4.3 -	EVENIMENTE CULTURALE DIVERSE	35
<u>4 -</u>	<u>CONTEXT SOCIO-ECONOMIC.....</u>	<u>36</u>
4.1 -	LOCUINTE	36
4.2 -	POPULATIE SI STRUCTURA EI	37
4.3 -	OCUPATII SI ACTIVITATI ECONOMICE	38
<u>5 -</u>	<u>INFRASTRUCTURA ZONEI.....</u>	<u>40</u>
5.1 -	TRANSPORT SI ACCESIBILITATE	40
5.1.1 -	TRANSPORTUL RUTIER.....	40
5.1.2 -	RETEAUA FERoviARA	42
5.1.3 -	TRANSPORTUL AERIAN.....	43
5.2 -	UTILITATI SI SERVICII PUBLICE	44
5.2.1 -	ALIMENTAREA CU APA SI CANALIZARE.....	44
5.2.2 -	RETEAUA DE GAZE NATURALE, ENERGIE ELECTRICA SI TERMICA.....	45
5.2.3 -	SALUBRITATE SI GESTIONAREA DESEURILOR	46
5.2.4 -	ENERGII REGENERABILE.....	47
5.2.5 -	TELECOMUNICATII, TEHNICA DE CALCUL SI CANALE MEDIA.....	47
5.2.6 -	SERVICII MEDICALE SI DE URGENTA.....	48
5.2.7 -	ALTE SERVICII	48
5.3 -	TURISM.....	49
5.3.1 -	JUDETUL BRASOV	50

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Investim în mediu. Credem în viitor.

Instrumente Structurale
2007 - 2013

5.3.2 - JUDEȚUL MUREȘ.....	50
5.3.3 - JUDEȚUL SIBIU.....	50
6 - « AUDIT » ORGANIZATIONAL	52
6.1 - GAL-URI.....	52
6.2 - SOCIETATEA CIVILA	54
6.3 - COOPERARE SI DEZVOLTARE	56
7 - ANALIZA SWOT	57
7.1 - TERITORIU SI MEDIU INCONJURATOR.....	58
7.2 - PATRIMONIU	58
7.3 - INFRASTRUCTURA	59
7.4 - ASPECTE ECONOMICE	59
7.5 - TURISM.....	60
7.6 - IMPLICAREA SI CONSTIENTIZARE.....	61

1 - CONTEXTUL

Aria proiectului face parte din podisul transilvan, articulandu-se in jurul vailor Hartibaciului, Tarnavei Mari si a Oltului, si include areale de inestimabila valoare naturala, printre care 5 situri Natura 2000 si o arie protejata de interes national:

- Podisul Hartibaciului ROSPA 0099
- Sighisoara Tarnava Mare ROSCI0227
- Padurea de stejar si gorun de la Dosul Fanatului ROSCI0144
- Padurea de stejar si gorun de pe Dealu Purcaretul ROSCI0143
- Oltul Mijlociu-Cibin-Hartibaciu ROSCI0132
- Rezervatia Naturala "Stejarii secolari de la Breite Municipiul Sighisoara"

Patrimoniului natural al zonei i se adauga componenta antropica care a produs modele si structuri de coexistenta si exploatare a resurselor naturale locale sustenabile si durabile. Este deci vorba despre un peisaj natural extrem de important inclusiv din perspectiva modelului de dezvoltare umana pe care il ofera.

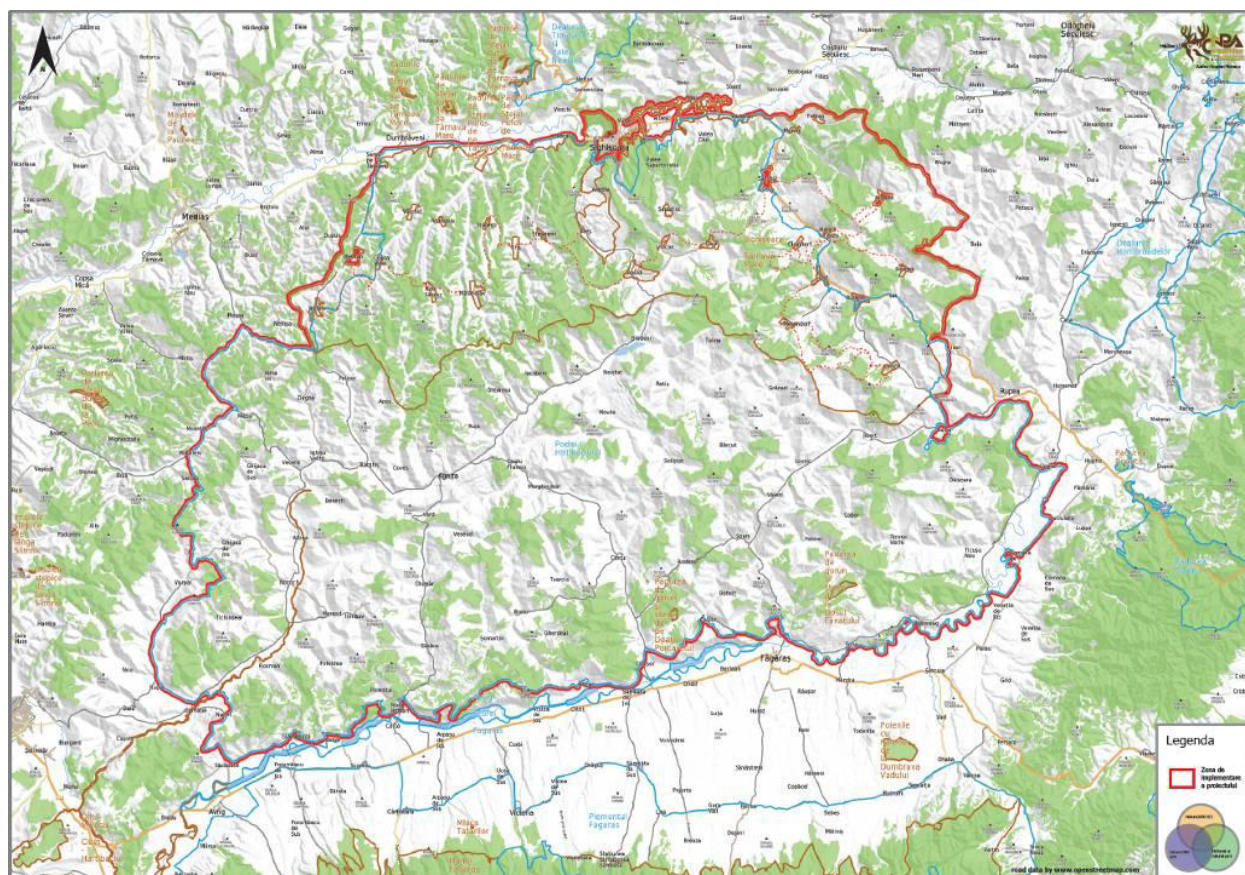

Fig. 1 : Harta zonei Podisul Hartibaciului – Tarnava Mare – Olt

Aria proiectului este de 267.000 hectare, cu o populatie de cca. 60.000 locuitori, repartizata in 44 de comune. Dominata de pajisti exploatate agricol in care se insereaza armonios paduri de foioase, zona prezinta o fauna si o flora diversa incluzand multe specii periclitata la nivel international. Conform directivei „Habitata” a UE, peste 40 de specii ce traiesc aici sunt mentionate in

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Investim în mediu. Credem în viitor.

Instrumente Structurale
2007 - 2013

Anexa I a Directivei „Pasari”, pe langa cele peste 50 de specii de plante cultivate. Multe habitate si specii sunt in Lista Rosie IUCN, inclusiv cele mai mari populatii de carnivore mari din etajul deluros (ursul si lupul), toate acestea prezentand o importanta deosebita pentru agro-biodiversitate. Acest tezaur biologic a putut fi prezervat datorita modalitatilor traditionale de management a resurselor naturale si este dovada vie a faptului ca pajistile intinse din aceasta zona sunt inca perfect functionale din punct de vedere ecologic.

In aceasta zona, diversitatii naturale ii este asociata o diversitate etnografica si culturala unica, impreuna constituind un peisaj deosebit care dispune de un potential ridicat de atractivitate turistica. Incluzand o mare parte din « Altland » - prima si principala zona de stabilire in Transilvania a colonistilor sasi incepand cu secolul al XII-lea – arealul studiat contine o mare parte din bisericile evanghelice si cetatile taranesti sasesti incluse in lista monumentelor UNESCO. Sasilor si romanilor din zona, li s-au adaugat de-a lungul secolelor in acest spatiu tarani, negustori sau mestesugari unguri, evrei, armeni si romi care au conferit zonei un plus de diversitate si atractivitate.

Prin elaborarea acestei Strategii de vizitare se urmareste dezvoltarea durabila turistica a zonei mentionate abordand cele trei dimensiuni ale conceptului dezvoltarii durabile si anume: dimensiunea de mediu, economica si sociala, orientata spre imbunatatirea continua a calitatii vietii oamenilor si a relatiilor dintre acestia, in armonie cu mediul natural. Eficienta strategiei de vizitare in directia unui turism durabil va permite ulterior obtinerea finantarii pentru implementarea unei infrastructuri turistice si de vizitare a arealelor naturale protejate sau Natura 2000 din zona.

Conceptul de dezvoltare durabila, urmarit pe tot parcursul realizarii Strategiei de vizitare, se refera, conform definitiei Comisiei Brundtland, la un model specific de dezvoltare, care satisface cerintele prezente, fara a compromite sansa generatiilor viitoare de a-si satisface propriile nevoi. Dezvoltarea durabila este expresia unui echilibru intre cresterea economica sustenabila, coeziunea sociala si infruntarea provocarilor demografice si dimensiunea ecologica.

2 - CARACTERISTICILE ZONEI¹

2.1 - Relief

Incadrata in bazinul depresionar al Transilvaniei, zona Hartibaciu – Tarnava Mare – Olt si-a inceput evolutia geologica odata cu orogeneza alpina, cand masivele cristaline s-au scufundat la adancimi mari, fiind reacoperite cu straturi groase de sedimente. Ridicarea zonei de nord-vest a depresiunii, urmata de eruptiile vulcanice neogene de pe latura de est, au permis depunerea unei cuverturi de sare si a unor bogate formatiuni de nisipuri si argile. Masa principala a sedimentelor este formata din depozite neogene, care au un rol important in alcatuirea zacamintelor de gaz metan. Substratul regiunii, analizat in ansamblu, se constituie dintr-un pachet de roci sedimentare neogene, apartinand sarmatianului si badenianului, necimentate (nisipuri si pietrisuri) sau slab cimentate (gresii friabile, orizonturi subtiri de conglomerate, argile si marne). Slaba coeziune a rocilor este atributul care a permis, in timp, o larga dezvoltare a agentilor modelatori, care au dat nastere la doua tipuri majore de relief: relieful structural si relief sculptural.

¹ Surse: Plan de dezvoltare locala – GAL Microregiunea Hartibaciu, SC ELVA Paltinis SRL, 2010 si Plan de management al rezervatiei naturale „Stejarii seculari de la Breite”, Fundatia Mihai Eminescu Trust si Consiliul Local Sighisoara, 2007

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Investim în mediu. Credem în viitor.

Instrumente Structurale
2007 - 2013

Relieful structural este reprezentat de platouri care, datorita rocilor friabile de la suprafata, s-au restrans putand fi remarcate astazi ca niste martori structurali (DI. Zlagna, DI. Dumbravii, DI. Tabara, DI. Coasta Malului, DI. Bloşelu, DI. Rotbav, DI. Saes, DI. Furcilor, DI. Telinei, DI. Stumsel, DI. Pelisor), cu altitudini ce depasesc 600 m. Un alt element demn de semnalat este prezenta cuestelor, care insotesc majoritatea afluentilor de dreapta ai raului Hartibaciu. Acestea sunt forme de relief asemanatoare unui povarnis, aparute intr-o regiune in care stratele cu roci dure alterneaza cu cele moi, datorita eroziunii apelor curgatoare si retragerii treptate a versantilor.

Relieful sculptural cu cele doua subdiviziuni: cel al versantilor si cel de albie majora. Versantii care insotesc atat vaile principale, cat si pe cele ale afluentilor, sunt modelati de alunecari de teren, torentialitate si, datorita unor exploatari agricole intense, de eroziune in suprafata care le-au deteriorat starea. In bazinul superior al raului Hartibaciu (V. Dorobes; V. Morii) exista cele mai reprezentative alunecari monticulare (glimee), a caror vechime (12-16.000 ani) ofera o imagine a intensitatii proceselor in timp. Este vorba de glimeele de pe raza comunelor Bradeni, Noistat, Merghindeal, Marpod si Rosia. Datorita instalarii eroziunii torentiale, destul de frecvente (Merghindeal, Chirpar, Vurpar, Nocrich, Altana, Barghis, Morpad, Iacobenii, Agnita), vechile deluvii pot deveni active, astfel incat reactivarile pot genera pagube importante suprafetelor agricole. Deja pe raza acestor comune s-au evidentiat organisme torentiale cu adancimi (>2 m) ce depasesc ca efort financiar interventiile curente. Comunele cu cel mai mare risc in acest sens sunt: Barghis, Chirpar, Rosia, Altana si Bradeni. Albiile majore sunt insotite de relief de terase (cu altitudini de pana la 35m), in special pe raul Hartibaciu, in aval de Nocrich. Structura litologica a depozitelor cu nisipuri argiloase, argile, si mai rar pietrisuri, fac ca infiltratiile sa fie incetinite si sa domine fenomenul de inmlastinire. In aceste depozite de lunca, raurile si-au sapat albiile minore cu maluri joase ce permit inundatiile. Intre lunca si versanti s-au „construit”, in timp, glacisuri. Acestea sunt suprafete inclinate usor, cu litologie dominata de nisipuri permeabile, favorabile constructiilor si activitatilor agricole, inasa cu conditia ca orice proiect de amenajare sa fie insotit de studii geotehnice si de risc prealabile.

2.2 - Solurile

Diversitatea mare a factorilor fizico-geografici, indeosebi a conditiilor litologice si de relief, au determinat formarea unui invelis de sol special, atat in ceea ce priveste categoriile, cat si distributia lor mozaicata in teritoriu.

In zona de nord a regiunii studiate se afla urmatoarele tipuri de soluri: brune de padure, podzolice si argiloase, podzolice argilo-iluviale, soluri slab dezvoltate-regosoluri si aluvionare. Solurile de padure podzolice s-au format in unitatile de relief slab inclinate sau orizontale din nordul regiunii, sub un covor vegetal lemnos, si fac trecerea de la solurile brune de padure. Solurile brune argiloase de padure s-au format sub padurile de gorun, stejar si fag de pe versantii cu scurgere superficiala si rapida a apei; au infiltrare slaba si levigare putin intensa. Intreg platoul Breite este acoperit cu un dublu strat, cel de baza constand din 2-3 m pietris acoperit cu un altul de 3-4 m de argila compacta, cu multe concretuni fero-manganice si calciu complet levigat. Continutul ridicat de argila si gradul ridicat de debazificare sunt cauza pentru care lutul terasei pe care se gaseste Platoul Breite este foarte compact si aproape impermeabil.

Solurile din bazinul Hartibaciului prezinta un potential ridicat pentru declansarea si evolutia unor procese geomorfologice actuale prin proprietatile lor fizico-mecanice si chimice. In cadrul

invelisului de soluri se remarca urmatoarele categorii: clasa protisoluri (regosoluri si aluviosoluri), clasa cernisoluri (faeoziom), clasa luvisoluri (luvosol) si clasa cambisoluri (eutricambosol).

Diversitatea solurilor existente favorizeaza o utilizare variata a acestora, in functie de specificitatile legate de fertilitate. Astfel, exista zone propice pentru paduri, plantatii pomi-viticole, pajisti, culturi de camp, de plante furajere sau de plante tehnice si alimentare (cartofi, sfecla de zahar), si pe alocuri, chiar si pentru culturile de baza (grau, porumb, orz etc).

2.3 - Clima

Clima temperat continentală se încadrează în regimului climatic al Depresiunii Transilvaniei. Media anuală de temperatură a aerului este de aproximativ 8-10°C, valoare ce indică un potențial termic relativ redus și care scoate în evidență climatul răcoros. Intervalul termic oscilează între valori majoritar negative în timpul iernii (între -5°C și -15°C) și maxime estivale ridicate (30-35°C).

Iernile moderate și verile parțial răcoroase, bogate în precipitații, cu inversiuni de temperatură, favorizează apariția frecventă a ceturilor și a curenților pe culoare. Cantitatea medie a precipitațiilor se situează între 600 și 700 mm pe an. Repartiția lor este neuniformă, ele fiind mai bogate în intervalul aprilie-octombrie, când cad 70% din totalul anual. Lunile cele mai ploioase sunt mai și iunie (în medie 90-100 l/mp). Primăvara, după perioada de germinare, mase de aer reci venind dinspre zonele muntoase, provoacă înghețuri repetate, bruste și determinând pagube agricole.

Caracteristicile climatice sunt puternic influențate de arcului carpatic, care protejează această zonă de curenții extreme de reci din est și nord-est, mai ales în timpul iernii. Invațiile frecvente ale maselor de aer din vest, asigură o umiditate a aerului constant mai ridicată. Viteza medie a vântului este de 2-3 m/s. Prima zi de îngheț se produce în intervalul 1 – 28 octombrie, iar ultima, în intervalul 11 aprilie-1 mai. Iarna, grosimea stratului de zăpadă poate atinge 55-65 cm și se poate mentine astfel pentru 50-60 zile. Numărul mediu anual de zile cu ninsoare se situează în jurul valorii de 35-40 zile. Lunar, cele mai multe zile cu ninsoare sunt în ianuarie. Data medie a primei ninsori este 30 noiembrie, iar cea a ultimei - 20 aprilie.

În concluzie, cu excepția perioadei ianuarie-martie, clima este temperată, fără temperaturi excesive, propice locuirii, producției agricole, creșterii animalelor și turismului.

2.4 - Hidrologie

Zona Hartibaciu – Tarnava Mare – Olt, conform denumirii, se află la confluența a trei bazine hidrografice: raul Olt, împreună cu afluentul său indirect, raul Hartibaciu, și Tarnava Mare, important afluent direct al raului Mureș.

În drumul său spre vărsare în Dunăre, Oltul străbate nu mai puțin de șapte județe: Harghita, Covasna, Brașov, Sibiu, Valcea, Olt și Teleorman, având o lungime totală de 615 km și un debit mediu de 190 m³/s. Raul Hartibaciu este un afluent al Cibinului, care este unul prin afluenții raului Olt. Are o lungime de 88,2 km și izvorăște din pădurea Barcutului adunând toate pârâiele și apele din zonă, trece apoi hotarele satelor Retiș și Bradeni. Principala localitate situată pe cursul raului Hartibaciu este orașul Agnita. Din punct de vedere hidrografic, Valea Hartibaciului adună apele de ploaie și pe cele rezultate din topirea zăpezilor și în final se vărsa în raul Cibin. Adâncimea panzei freatice este între 3 -

10 metri, dar în lunca Văii Hartibaciului această masoară 1 metru, fapt care a condus la folosirea acestui teren pentru cultivarea porumbului de siloz

Raul Tarnava Mare este unul din principalii afluenți ai râului Mureș și delimitează la nord regiunea studiată. Conform Planului de Management al Rezervației “Stejarilor seculari de la Breite”, platoul cu același nume fost o zonă mlăștinoasă în trecut (Forsat 1948). În prezent acest lucru este valabil în special pentru partea de sud al platoului. Această zonă este “cea mai umedă”, aici fiind prezente și actualmente unele petețe mlăștinoase cu vegetație caracteristică. De asemenea, santurile de drenaj au fost săpate în această zonă a platoului, ceea ce indică indirect faptul că în trecut această zonă a fost mai umedă decât celelalte părți ale platoului Breite. Apa care a menținut suprafețele mlăștinoase și bălțile temporare de pe platou provine în mare parte din precipitații și în mai mică măsură din izvoare. Aria medie a celor 72 de bălți temporare găsite este de 57.8 m². S-a identificat o zonă în care nu au fost observate desecări, ceea ce conduce la teoria existenței unui potențial izvor în zona respectivă (balta nr. “123”).

3 - ANALIZA FACTORILOR DE ATRAGERE ÎN ZONĂ

Fiecare regiune turistică are câteva puncte principale de atracție. Acestea sunt magnetii care determină fluxul de turiști din zonă. De aceea, este necesară o analiză atentă, atât a punctelor de atracție existente, cât și a celor care prezintă un potențial important de dezvoltare.

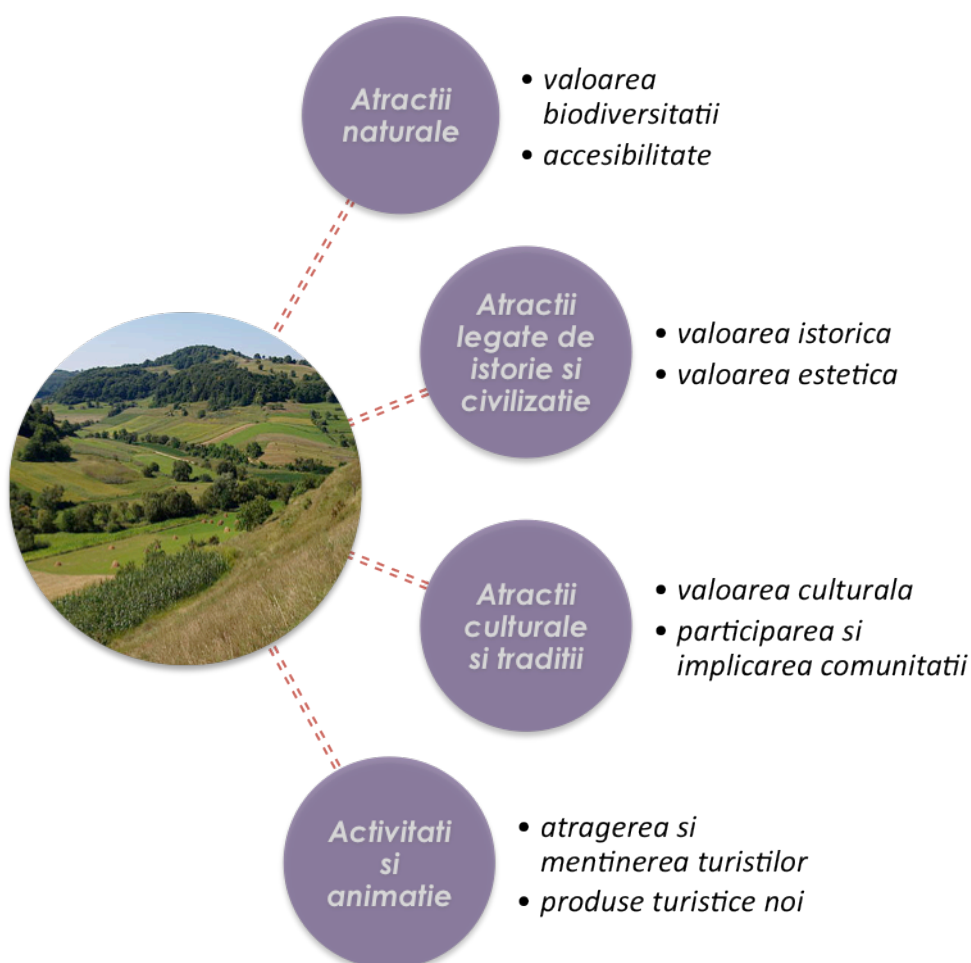

Fig. 2 : Factorii de atragere în Hartibaciu – Tarnava Mare – Olt

3.1 - Potentialul natural al zonei

Zona este caracterizată de un peisaj de dealuri și coline, cu o altitudine de 500 – 550 metri. Peisajul este dominat de văi însoțite, de terase, lunci și de pajști foarte întinse, exploatate agricol. În această zonă amplă, ce se extinde până la Sighisoara (înspre nord), Rupea (la est), râul Olt (la sud) și comunele Mosna - Rosia (la vest), există aproximativ 55 de specii de păsări de importanță comunitară, cum ar fi cristelul de câmp, sfranciocul roșiatic, barza neagră, acvila tipatoare mică sau viesparul. Acest lucru recomandă zona pentru activități de tip „bird-watching” sau fitoterapie cu plante medicinale cultivate local. Întrucât există numeroase etaje de altitudine speciile de copaci și plante sunt extrem de variate: stejar, artar, fag, carpen etc. Fauna este și ea extrem de diversă, aici trăind 23 de specii de mamifere (mistretul, vidra, pisica sălbatică, capriorul, rasul, lupul, marmota etc.) și 10 specii de reptile.

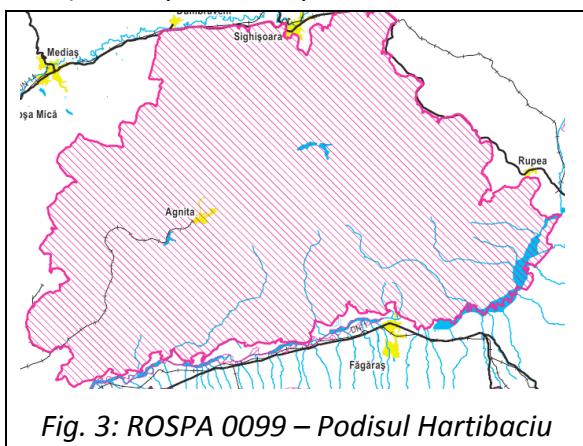

Fig. 3: ROSPA 0099 – Podisul Hartibaciu

Rezervatia Podisul Hartibacului (ROSPA 0099) acoperă cam un sfert din suprafața județului Sibiu și, împreună cu situl „Oltul Mijlociu – Cibin - Hartibaciu”, totalizează o suprafață ocrotită de aproape 2.800 km², fiind cea mai mare rezervatie compactă continentală a României. Unul din punctele de atracție este reprezentat de helestelele de la Bradeni, care gazduiesc regulat peste 20.000 de păsări de apă migratoare, astfel ca locul este important și pentru cuibarit și pentru migrație².

Asa cum a arătat studiul realizat de WWF Dunare - Carpați, în 2008, datorită specificului său cultural și natural, Podisul Hartibacului este inclus într-o potențială regiune de interes pentru strategia UE privind High Nature Value Farmlands (HNVF). Conform Agenției Europene de Mediu, această denumire cuprinde zonele rurale cu biodiversitate extrem de variată și în care sunt păstrate practicile agricole tradiționale. Un studiu, realizat în 2008, estimează extinderea acestor HNVF la aproximativ 15-25 % din întreg teritoriul rural al Europei, cele mai multe zone aflându-se în estul și sudul Europei.

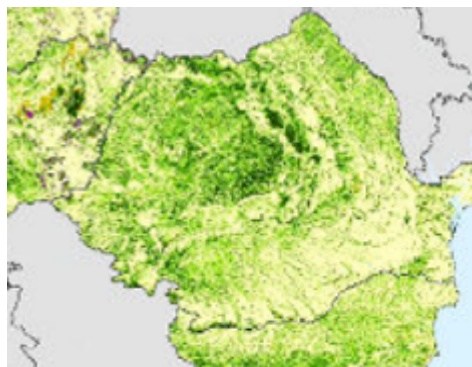
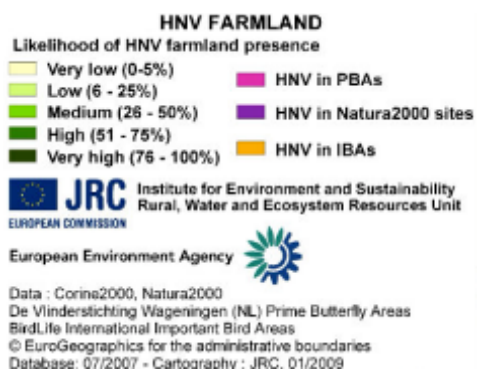

Fig. 4: Repartitia probabila a HNVF (High Nature Value Farmlands) in Romania

² Buletin „Natura 2000 - Oamenii și Natura”, nr. 1/2009, publicat de WWF România

³ Sursa: High nature value farmland and traditional agricultural landscapes - Open opportunities in the development of rural areas - Pedrolí B, Van Doorn A, De Blust G, Paracchini ML, Wascher D & Bunce F (Eds. 2007)

Datorita suprafeței foarte mari, analiza potențialului natural al zonei, va fi împartită în trei secțiuni, după cum urmează:

- Valea Hartibaciului (sau zona aferentă administrativ județului Sibiu)
- Sighisoara - Tarnava Mare și Rezervația Naturală "Stejarii seculari de la Braite Municipiul Sighisoara" (sau zona aferentă administrativ județului Mureș)
- Regiunea din nordul râului Olt (sau zona aferentă administrativ județului Brașov)

Valea Hartibaciului are aproximativ 20% din suprafața teritoriului acoperită de păduri, pajști umede și pășuni exploatare extensiv. Zona este extrem de bogată din punct de vedere biologic, în special sub aspect acvafauistic, mai mult de 2/3 fiind clasate ca arii protejate Natura 2000.

Tot în această zonă, a podisului Hartibaci, există importante **rezerve de argilă, pietris și nisip**, ce pot fi folosite în construcții, dar și importante rezerve de gaz-metan, care sunt ținute în conservare. Localitatea Ilimbav, din comuna Marpod, este recunoscută de aproximativ un secol pentru **zacamintele sale de gaz-metan** – aici, în 1961, a fost operat un depozit de înmagazinare subterană a gazelor naturale, primul din județul Sibiu, la vremea respectivă.

În acest areal, există lacuri de acumulare pe râul Hartibaci sau pe râul Ighis, dar și iazuri de dimensiuni mici și mijlocii folosite în special pentru agrement – pescuit și/sau înot.

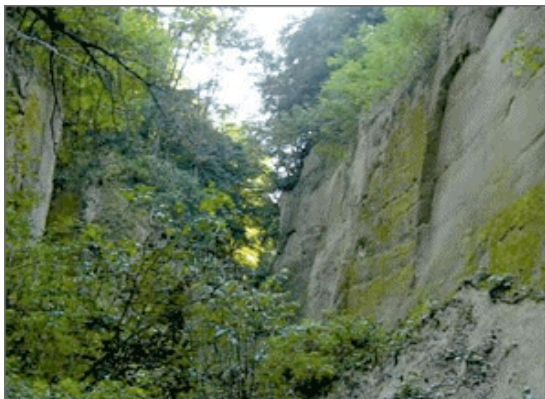

Fig 5: Canionul Mihaileni

O atracție neobisnuită pentru România este "Canionul Mihaileni" sau "**Mestecenii lui Dragan**". cu o suprafață de 15 ha. Acesta este un rezultat al puternicelor eroziuni a sedimentelor pliocene. Desfășurat pe mai bine de jumătate de kilometru de-a lungul malului stâng al paraului Calva, pereții laterali ating 20 m înălțime conferindu-i un aspect spectaculos, cu valoare geologică deosebită.

Conform Masterplanului pentru Domeniul Turismului în Județul Sibiu din Ianuarie 2010, s-au identificat surse de mică adâncime pentru ape minerale (la Saraturi Bai există o fostă bază de tratament) și termale de mică adâncime (Barghis).

Lacul Tatarilor – Arpasu de Jos este o arie protejată de interes național aflată la o distanță de 3 km, față de satul Arpasu de Sus, pe malul drept al râului Arpasu Mare. Lacul este de fapt o turbarie și are o suprafață de 3.68 ha. Grosimea stratului de turba depășește 9 m, iar depozitul total comensurat este de cca. 180.000 m³. La baza zacământului de turba se află o punge de apă pe un strat de mal nisipos. Tot în Arpasul de Jos, se găsește "poarta de acces" către o altă arie protejată de interes național extrem de cunoscută, din apropierea zonei studiate. Este vorba de Golul Alpin al Munților Făgăraș între Podragu – Suru, care include, printre alte atracții, vestitul lac glaciatic de la Balea.

Zona podisului Hartibaci, ca și întregul județ Sibiu, prezintă importante resurse de ape sărate, care nu sunt valorificate la adevărata lor valoare mai ales din punct de vedere turistic. Acest lucru este posibil, fără a neglija componenta de mediu: zonele pot fi protejate împotriva unor factori negativi cum ar fi colmatarea sau îndulcirea apelor. Din păcate, cercetarea acestor resurse a fost dintodeauna neglijată în Transilvania, excepție făcând județul Bistrița-Năsăud. În ultimii ani, câteva inițiative și studii au readus în discuție problema valorificării din punct de vedere turistic a apelor de

Fig. 6: Cabana de la Saraturi Bai

la Saraturi Bai, Avrig și Sarata.

Saraturi Bai reprezintă o veche amenajare turistică, amplasată la 8 km de orașul Agnita, și inclusă în teritoriul administrativ al acestuia. Stațiunea balneoclimaterică era o destinație locală populară în perioada comunistă. Deși a fost o stațiune utilizată în trecut, în prezent, mai există doar un bazin parasit. Salinitatea acestor ape de adâncime are o valoare scăzută, cuprinsă între 20 și 30 g/l, dar calitatea lor este destul de ridicată⁴. Acest lucru creează premisele unei utilizări viitoare a stațiunii Saraturi Bai ca o destinație balneară și de agrement. Problema majoră însă,

în acest caz, este faptul că persistă neclaritățile asupra proprietarului: autoritățile locale sau Biserica Evanghelică, care a cerut în instanță să îi fie retrocedate terenul și vilele. Din cauza acestui litigiu care durează de ani de zile, stațiunea a intrat într-un proces aproape ireversibil de degradare. În prezent mai funcționează doar cabana Ocolului Silvic⁵. Ape sărate au fost identificate și **în vestul orașului Avrig**, unde există un mic lac de apă clorosodică, cu proprietăți terapeutice. Acesta este însă total neglijat și continuă să se colmateze. Mai există presupuneri despre o a treia locație în regiune, în apropierea comunei Porumbacu de Jos, la **Sarata**. În perioada colonizării săsești din zonă, această localitate era denumită Salzdorf (trad. germană: Satul sării), ceea ce îi îndeamnă pe specialiști să afirme că aici existau ape sărate folosite de localnici pentru propriile gospodării, care ulterior s-au colmatat, și că este posibilă identificarea unor noi surse în zonă.

Tot ca atracție turistică, cu un flux deja destul de mare, sunt **helesteiele Bradeni**, amenajate inițial pentru piscicultura, și mai apoi pentru pescuit sportiv.

Sighisoara - Tarnava Mare și Rezervația Naturală "Stejarilor seculari de la Breite Municipiul Sighisoara" cuprinde site-ul de importanță comunitară Sighisoara – Tarnava Mare (ROSCI0227), cu o suprafață de 83.374 ha, și platoul Breite din apropierea orașului Sighisoara, cu o suprafață aproximativă de aproximativ 133 ha. Aceasta din urmă este un habitat de pajiste cu stejari (*Quercus robur*) și goruni (*Quercus petraea*) multisecolari, arborii realizând o acoperire de aproximativ 7% din suprafața totală a Platoului. Breite este printre cele mai extinse habitate de acest gen din Europa și cel mai mare din centrul și estul Europei. Unicitatea Platoului Breite este dată de prezența numărului mare de stejari multisecolari, monumente ale naturii ce au stat la baza conferirii statutului protectiv ariei.

Rezervația Naturală „Stejarilor seculari de la Breite Municipiul Sighisoara” sau platoul Breite, cum este cunoscut în zonă, este un loc preferat de către culegători de ciuperci, în zona regăsindu-se aproximativ 30 de specii comestibile. În total au fost identificate 380 de specii și subspecii de plante, ceea ce reprezintă 10% din numărul de plante cunoscute la nivel național. Tot aici, se regăsește habitatul Natura 2000 6510 *Pajisti de altitudine joasă (Alopecurus pratensis, Sanguisorba officinalis)*. În total 115 specii de vertebrate au fost identificate aici, majoritatea fiind protejate de lege. Pe platoul Breite sunt de asemenea zeci de specii de fluturi și specii de mamifere importante din punctul de vedere al rarității lor pe plan european, cum sunt lupul, ursul brun și pisica sălbatică.

⁴ Sursa: Apele minerale clorosodice din județul Sibiu, protecția și valorificarea turistică durabilă - D. Costea, 2010

⁵ Sursa: http://www.antena1sibiu.ro/stiri/meca-din-agnita_25245.html - aprilie 2009

Fig. 7: ROSCI0227 – Sighisoara – Tarnava Mare

beneficiari ai existenței lor sunt organisme foarte diferite, de la mușchi, licheni și ciuperci la insecte, până la păsări corticole și numeroase mamifere, în special lilieci.

Habitatele principale se încadrează în următoarele clase: culturi (teren arabil), pasuni, alte terenuri arabile, păduri de foioase, vii și livezi, habitate de păduri (păduri în tranziție). Aria este de importanță internațională, având în vedere că probabil include ultimele pajisti de mare întindere în Europa, perfect funcționale din punct de vedere ecologic. Managementul tradițional a stabilit un echilibru între activitățile umane și natura, acesta rămânând neschimbată din evul mediu. În acest spațiu diversitatea culturilor agricole coexistă cu o bogată biodiversitate naturală atât sub aspect cantitativ cât și calitativ⁶. În această zonă există și pălcuri de pădure, propice dezvoltării unor specii precum migdalul pitic sau sorbul domestic, dar posedă și un pseudo-climat propice cultivării vitei de vie.

Rezervația de stejar pufos de la Cris, comuna Danes este inclusă în site-ul de importanță comunitară ROSCI0186 (Pădurile de Stejar Pufos de pe Tarnava Mare) și are o suprafață de 11.9 ha. Aici, la altitudini de 500-600m specia de stejar protejată (*Quercus Pubescens*) este menținută în stare satisfăcătoare datorită pantelor mari ale versanților.

Regiunea din nordul raului Olt, inclusă în studiul nostru și aferentă administrativ județului Brașov, se întinde între localitățile Bunești, Fiser, Rupea (la est), Valea Oltului (la sud), Podisul Hartibaciului (la vest) și localitatea Mihai Viteazu din județul Mureș (la nord). Principalele puncte naturale de atracție ale regiunii sunt siturile Natura 2000, printre care site-urile de importanță comunitară Pădurea de stejar și gorun de la Dosul Fanatului (ROSCI0144) și Pădurea de stejar și gorun de pe Dealu Purcuretului (ROSCI0143).

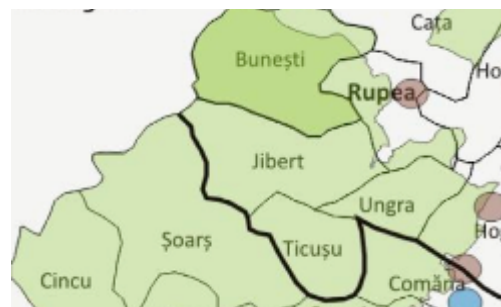

Fig 8: Site-uri Natura 2000 în județul Brașov⁷

⁶ Sursa: <http://natura2000.mmediu.ro/site/424/roschi0227.html>

Conform strategiei de dezvoltare a județului Brașov 2013- 2030, în zona orașului Rupea există resurse de ape minerale clorosodice, cu proprietăți terapeutice.

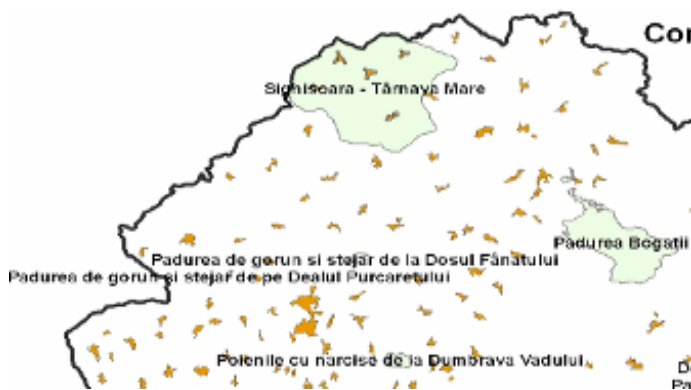

Fig. 9: Site-urile de importanță comunitară din jud Brașov

Padurea de gorun și stejar de pe Dealul Purcăretului, are o întindere de 40 ha și este localizată la o altitudine de 450-600 m, pe depozite de marne nisipoase. Situl este în proprietatea comunei Beclean și gestionat de către Ocolul Silvic Codrîi Făgărașului. Aspectul, ce trebuie remarcat la acest sit, este structura naturală bine conservată și starea bună de vegetație a speciilor arborescente edificatoare pentru habitat (gorunul și stejarul pedunculat).

Padurea de stejar și gorun de la Dosul Fânătului se întinde pe 108 ha, pe versanți cu expoziție sudică străbătuți pe alocuri de ogăse stabilizate, la o altitudine de 490-590 m, pe depozite argilo-marnoase. Situl este străbătut de vechiul drum care făcea legătura între Făgăraș și Rupea în timpul Imperiului Austro-Ungar (în prezent abandonat dar relativ bine conservat). Și aici, structura naturală este remarcabil conservată și incluzând specii diverse cum ar fi: carpen, jugastru, cires pasăresc, parpaduret, tei de deal, ulmul de câmp, fag, lemn cainesc, paducel, salba moale, salba raioasă, maces, alun, sanger, darmox sau soc negru.

Rezervația Stanca de Bazalt de la Rupea se află la marginea estică a Podisului Hartibaciului, în partea central-nordică a județului. Împreună cu sedimentele ce acoperă bazaltele, suprafața rezervației atinge 9 ha. Este punctul cel mai vestic de apariție a bazaltelor din Munții Persani și se găsește izolat în plină zonă de apariție a formațiunilor terțiare ale Bazinului Transilvaniei.

Coloanele de bazalt de la Pietra Cioplita sunt monument al naturii și alcatuiesc o arie protejată de interes național, ce corespunde categoriei a III-a IUCN, situată în comuna Comana. Rezervația are o suprafață de 1 ha din care 0,3 ha reprezintă rezervația propriu-zisă, restul fiind zonă tampon. Importanța ariei rezidă din faptul că reprezintă cel mai sudic punct al erupțiilor de bazalte din Munții Persani și cel mai sudic punct din România al neovulcanismului *Pliocen - Cuaternar*. În cuprinsul rezervației se găsește și *sfinxul Persanilor*, un profil uman sculptat de eroziune în formațiunile bazaltice.

Poienile cu narcise din Dumbrava Vadului se întind pe aproximativ 395 ha, în apropierea satului Vad, comuna Sercaia, într-o pădure cu exemplare rare de stejari. Perioada de înflorire a narciselor este luna mai (în preajma sărbătorii Sfinților Constantin și Elena – 21 mai).

3.2 - Istorie și civilizație

Istoria bogată a regiunii studiate oferă reale posibilități de a valorifica turistic patrimoniul arhitectural și poate reprezenta un punct de plecare important în atragerea turistilor.

Un moment crucial în istoria Transilvaniei l-a reprezentat colonizarea de către regatul ungar la sfârșitul sec. 11 p. Chr.. În secolul XII regele Ungariei, Géza II, a adus coloniști germani în Transilvania, pentru a dezvolta aceste regiuni împadurite slab populate, și pentru a se apăra împotriva invaziilor mongole. Odată cu constituirea așezărilor săsești (burguri și dorf-uri) începe și construirea bisericilor-

cetate caracteristice zonei și care reprezintă acum principalele puncte de atracție din punct de vedere istoric. Cu un tip arhitectonic aparte, aceste biserici, au reprezentat o simbioză a utilizării religioase și militare fiind folosite ca spații de refugiu și apărare de către locuitorii așezării respective în cazul unor invazii (tătari, turci, etc.) sau războaie. Ele sunt înconjurate de ziduri de apărare prevăzute cu galerii și turnuri de straja. Cetățile au fost construite și întreținute în vederea apărării împotriva repetatelor invazii otomane. Aceste biserici aveau capacitatea de a deveni, la nevoie, adevărate cetăți de necucerit.

Castelele transilvanene sunt obiective mai puțin cunoscute, însă aici și-au împartit proprietățile nu mai puțin de 100 de familii nobiliare. De origine maghiară, franceză, croată, evreiască sau cehă, castelanii Evului Mediu au lăsat în urma lor puzderie de povești și legende. Regiunea studiată nu face excepție, fiind impanzită de castelele vechi de sute de ani, dar care, din păcate, nu sunt valorificate la adevărata lor valoare: multe dintre ele se află într-un stadiu avansat de degradare și nu există planuri reale de restaurare, fie din cauza neclarităților de ordin legal asupra proprietăților, fie din lipsa fondurilor.

Fenomenul de depopulare a satului săsesc transilvănean, ca urmare a emigrării masive în Germania, a avut consecințe dramatice asupra păstrării identității etnoculturale a zonei. RFG plătea României o anumită sumă pe fiecare persoană aparținând etniei sasilor doritoare să emigreze în Germania caruia autoritățile comuniste îi permiteau să plece. Astăzi mai întâlnim doar puțini sași în această regiune, odinioară definită de prezența lor. În majoritatea satelor se mai află cel mult 10 persoane de etnie germană, excepție făcând comuna Altana, unde numărul acestora depășește 70. Acest lucru face dificilă pentru specialiști reconstituirea culturii tradiționale a satului săsesc transilvănean. De aceea, este necesară realizarea unor studii etno-sociologice (monografii) pentru repertorierea vieții rurale din comunitatea săsească actuală, precum și a sistemului de reprezentare specific satului săsesc transilvănean (așezare, biserici fortificate, gospodărie, tip de locuință, ocupații, meșteșuguri, costum, obiceiuri și norme comunitare).

Descrierea atracțiilor va fi grupată pe cele 3 județe din regiune: Sibiu, Mureș și Brașov, iar multe dintre ele sunt pe lista monumentelor naționale.

In județul Sibiu, regiunea prezintă un caracter unitar, având o istorie și tradiții comune. Primele dovezi ale prezenței umane datează din epoca pietrei. În două ***situri arheologice***, situate în ***Agnita*** respectiv în proximitatea orașului, se găsesc vestigii din paleolitic și neolitic. Obiecte din aceste perioade (articole din piatră și din ceramică, arme) sunt expuse în Muzeul Văii Hartibaciului din oraș. La sud de Agnita s-au descoperit urme ale unei cetăți dacice, dar și cele ale unei așezări romane. La est de Agnita, în sol s-a descoperit o piatră funerară, precum și resturile unui turn de straja roman, precum și o fântână romană aflată în incinta unei curții din oraș. Alte descoperiri s-au făcut în apropierea satului ***Ghijasa de Sus*** (comuna Altana). La ***Bradeni***, există o necropolă din epoca romană, sec. II – III, o Cetate tumulară de incinerare, iar la ***Arpasu de Jos***, o așezare fortificată, monument istoric, din cultura geto-dacă a sec. I a. Chr – I p. Chr. Alte situri arheologice, toate declarate monumente naționale, se găsesc la ***Bratei*** (epoca romană) și ***Casolt***, comuna Rosia (sec. II-III).

Pe teritoriul microregiunii Hartibaciu se află în jurul de 150 de monumente istorice conform „Listei monumentelor istorice 2004, Județul Sibiu”, elaborată de Institutul Național al Monumentelor Istorice.

Fig. 10: Biserica fortificata din Altana

În Valea Hartibaciului, *biserici fortificate* se găsesc în localitățile **Agnita, Hosman, Marpod, Nocrich, Altana, Chirpar, Merghindeal, Bradeni, Iacobenii, Dealu Frumos, Movile, Slimnic, Stejaris, Sura Mare, Agarbiciu, Alma Vii, Axente Sever, Atel, Bazna, Brateiu, Metis, Moardas, Biertan, Copsa Mare, Curciu, Darlos, Ighisu Nou, Malancrav, Mosna, Netus, Stejatis, Retis, Valchid și Valea Viilor**. Două dintre cele 7 situri cu biserici fortificate declarate monumente UNESCO în România se găsesc aici: în Valea Viilor și la Biertan.

Pe lângă bisericile fortificate, pe valea Hartibaciului

pot fi vizitate o serie de biserici ortodoxe pictate de către cea mai importantă familie de pictori de biserici din Transilvania – familia Grecu (de exemplu **biserica „Sf. Nicolae” din Mohu, biserică „Sf. Vasile” din Fofeldea, biserică „Cuvioasa Paraschiva” din Tichindeal, biserică ortodoxă cu picturi - Ilimbav**).

La o privire de ansamblu asupra stării în care se află aceste monumente, se constată că majoritatea ar necesita cel puțin lucrări minore de restaurare / recondiționare care să permită o mai bună exploatare turistică, în timp ce în unele cazuri identificate sunt necesare proiecte majore de reabilitare (de exemplu biserică fortificată din Iacobenii).

Fig. 11: Biserica Cuvioasa Paraschiva din Tichindeal

Principalul oraș al regiunii este **Agnita**, atestat documentar în 1280. În anul 1376, orașul a dobândit dreptul de a ține târg. Ocupațiile principale ale locuitorilor erau agricultura și meșteșugurile, acestea din urmă practicate în cadrul diferitelor bresle. Poziția privilegiată a Agnitei în Evul Mediu, oglinda importantă economică a localității, lucru care s-a păstrat până în secolul XX - în jurul anului 1900 în oraș exista două fabrici de spirt, o fabrică de cherestea cu mașini cu abur, o fabrică de otet și o bancă. Centrul istoric, împreună cu o serie dintre casele din oraș, sunt incluse pe lista monumentelor istorice ale Ministerului Culturii. **Muzeul din Agnita** cumulează și sintetizează toată cultura și etnografia Văii Hartibaciului, deținând 5.469 de bunuri culturale din domenii diferite: etnografie, arheologie, istorie, artă decorativă, numismatică, fotografii vechi, cărora li se adaugă colecția de cărți. Colecții muzeale se mai găsesc în satele Dealu Frumos (Muzeul săsesc), Movile (obiecte bisericesti) și Altana (colecție etnografică).

Fig.12: Vedere a orașului Agnita

La începutul secolului XX, pe traseul Sighisoara – Agnita – Sibiu, a fost dată în folosință o cale ferată cu ecartament îngust, vestită „*mocanita*”. Această legătură feroviară era de importanță majoră pentru dezvoltarea industrială a regiunii și traversa Valea Hartibaciului pe toată lungimea ei, legând cele 3 orașe și 15 sate. În anii 60, secțiunea Sighisoara – Agnita a fost desființată, însă secțiunea Agnita – Sibiu a rămas funcțională până în anul 2001. În anul 2010, Fundația Mihai Eminescu Trust, a demarat o inițiativă de readucere în circuitul turistic a mocanitei, implicând consiliile județene Mureș și Sibiu și realizând un studiu de fezabilitate în acest sens. În prezent, acest proiect stagnează din lipsa fondurilor, singurele activități care se realizează în acest sens, fiind întreprinse de Asociația Prietenii Mocanitei, care face eforturi pentru curățarea liniei și pentru obținerea de susținere din partea celor avizați. Până la obținerea fondurilor necesare și reutilizarea întregii linii în scopuri turistice, o inițiativă a Asociației Mioritice aduce turiștii pe vechiul traseu al mocanitei. Este vorba de o „ciclodrezină”⁸, denumită Spiritul Secaselului, care funcționează pe un tronson între Agnita și Cornatel, pe o distanță de aproximativ 50 de km.

Fig. 13: Ciclodrezina de la Cornatel

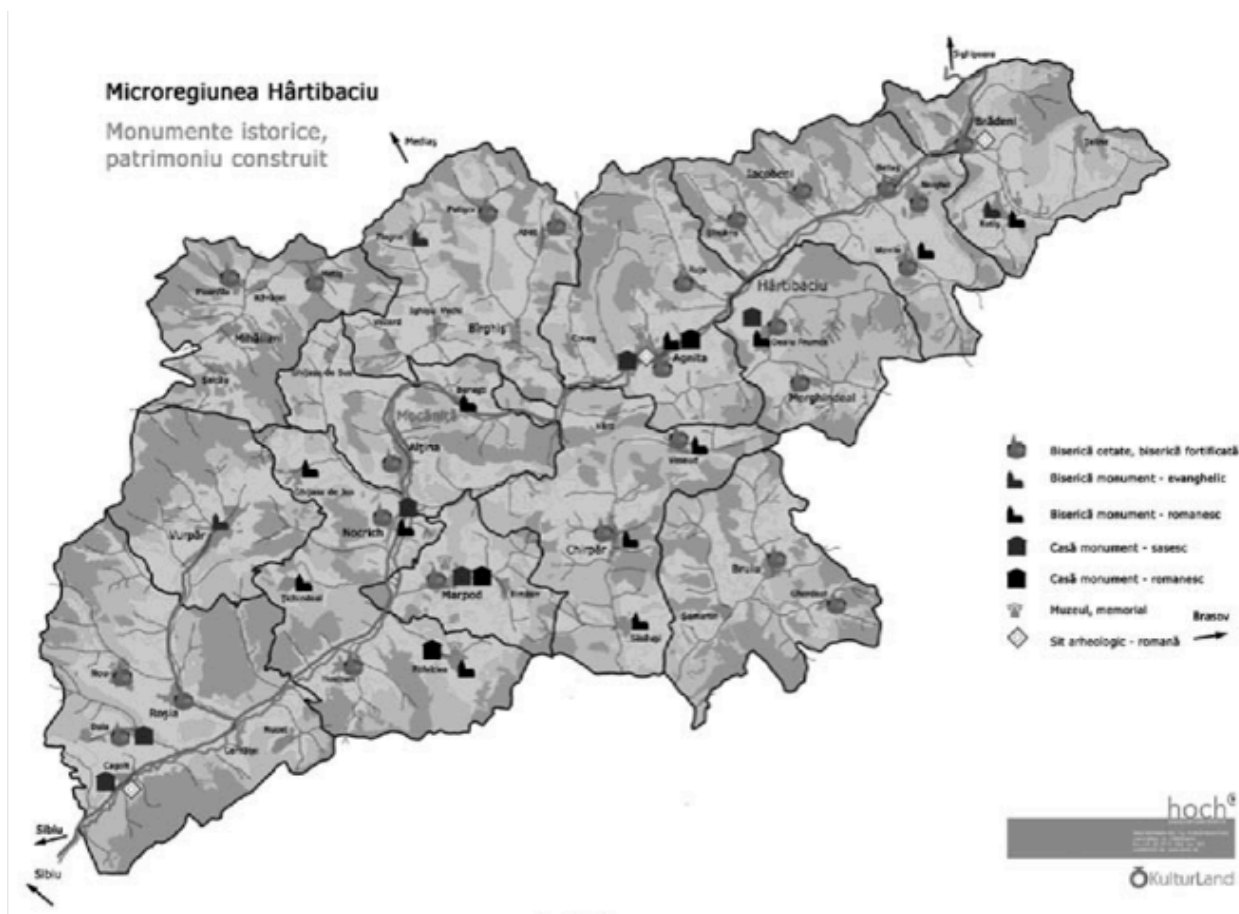

Fig. 14: Repartiția monumentelor istorice în microregiunea Hartibăciu

⁸ Ciclodrezina = drezina cu pedale: vehicul ușor, asemănător cu un vagonet, acționat cu pedale, care servește la transporturi ușoare pe o linie ferată.

În zona există și o serie de conace și castele care au aparținut nobilimii unghurești. **Conacul Apafi din Malancrav** a făcut obiectul unui proiect de renovare și includere în circuitul turistic finalizat recent. Un alt monument, un castel ce a aparținut familiei Apafi se găsește în orașul **Dumbraveni** în apropierea unui lac. **Castelul Apafi** datează de la mijlocul secolului XV. După moartea familiei Apafi, castelul a devenit proprietate regală, iar Maria Terezia l-a daruit grofului Bethlen Gábor. El a vândut moșia comercianților armeni, care au renovat castelul și au mutat aici primăria. Mai târziu au amenajat locuri de cazare, dar a fost spațiu destul și pentru armată. Conducerea actuală a orașului dorește să valorifice uriașa clădire. În câteva încăperi au început amenajarea unui muzeu care să prezinte rolul armenilor în formarea orașului, comunitatea și viața lor.

Manastirea Carta a fost în evul mediu un asezământ monahal cistercian din Țara Făgărașului, manastire filială a Abatiei Igrisi. Este unul dintre cele mai vechi și importante monumente ale stilului gotic timpuriu din Transilvania. Cistercienii sunt un ordin calugăresc originar din Franța, și s-a răspândit în mai multe țări. Înființarea manastirii de la Carta a fost datată în anul 1202, în orice caz în timpul regelui Emeric. Ulterior regele Andrei al II-lea al Ungariei a prevăzut anumite privilegii pentru acest asezământ. Regele Matia Corvin a desființat manastirea în data de 27 februarie 1474, iar bunurile ei le-a transferat Bisericii Prepoziturii din Sibiu. Ansamblul manastirii se află în stare de ruină, doar o capelă fiind folosită până în prezent de comunitatea evanghelică sasească. Manastirea cisterciană Carta a detinut un rol major în istoria politică, economică și culturală a Transilvaniei medievale, cât și introducerea dar și în diseminarea artei gotice în spațiul intracarpatic. Manastirea se distinge prin ferestrele ovale mai mari spre est și prin prezența spiritului cavalerilor teutoni. Din interior se poate urca până sus în clopotniță, pentru o mai bună privire de ansamblu. A fost realizată și o machetă a inițialului complex (urmand ruinele și documentele pastrate).

Fig. 15: Manastirea cisterciana din Carta

Satul Biertan este unul din punctele actuale de atracție ale zonei. În afara renumitei bisericii fortificate, declarată patrimoniu UNESCO, satul mai găzduiește prima farmacie din spațiul rural transilvan, care și-a păstrat funcția până în prezent. În Biertan există și două ramuri ale conceptului de „eco-muzeu regional”, precum și o crama unde au loc degustări de vinuri. Alte eco-muzee pot fi găsite la **Mosna, Valea Viilor, Sasauș, Fofeldea sau Chirpar**. În fiecare din aceste localități multe dintre clădirile sunt declarate monumente istorice sau monumente arhitectonice și fac parte din Eco-muzeul Regional Sibiu. Fiecare localitate este prezentată ca un obiectiv de muzeu și de vizitat iar în acest sens rolul principal revine locuitorilor care îi vor primi pe turiști în casele și atelierile lor. Astfel, ecomuzeul reprezintă un instrument viabil de salvare a identității satului românesc.

În județ, mai pot fi vizitate câteva case cu valoare arhitecturală (în Dealu Frumos, Casolt, Daia, Marpod sau Nocrich), precum și case memoriale ale personalităților culturale marcante care s-au născut, au trăit ori au activat în regiune: Georg Henning, Gheorghe Kolossi, Konradt Schmidt, Georg Lutsch, Friedrich Maurer, Mihail Barner, Mihail Jasch (Agnita), Adolf Gottschling și Paleologus Iacobus (Altana), Ioan Campineanu-Sava (Ghijasa de Sus), Livius Constantinescu (Ighisul Vechi), Remus

Radulet și Ilarion Cocisiu (Bradeni), Victor Pacala (Dealul Frumos), Samuel von Brukental (Nocrich), Laurean August Treboniu (Fofeldea), Teodor Aaron (Tichindeal) și Georg Hoprich (Daia).

Judetul Mures, mai precis arealul studiat, este poate cel mai cosmopolit dintre cele trei judete, deoarece aici au trait și traiesc atât comunități de români, cât și de sași, maghiari și rromi. Din punct de vedere istoric și al civilizației, aici se găsesc numeroase vestigii și urme ale tuturor etniilor care conviețuiesc de mai multe sute de ani. O serie de dovezi incontestabile ale existenței unor comunități încărcate de istorie există încă din perioadele neolitic (cultura Petrești - Cotofeni), hallstattiană, romană, post-romană și prefeudală. Vestigii arheologice extrem de valoroase, și care mai apoi au intrat în colecțiile particulare și ale unor instituții, au fost descoperite pe teritoriul comunelor **Apold, Daia, Albesti, Saschiz, Saes, Boiu, Danes, Laslea, Vanatori și Cris**, precum și în apropierea municipiului **Sighisoara**. O colecție, cuprinzând peste 1.000 de piese, au fost donate în 1987 Muzeului de Istorie din Sighisoara.

Ca și în cazul județului Sibiu, bisericiile fortificate sunt specifice și prezente aproape în fiecare așezare: **Apold, Cloasterf, Saes, Danes sau Vulcan**. Având ca inspirație Turnul cu Ceas din cetatea medievală Sighisoara, (numită pe atunci "capitala" sașilor din Transilvania), **cetatea medievală din Saschiz** a fost construită în secolul al XIV-lea. La 4 km nord de comună, se află o altă așezare extrem de importantă din punct de vedere istoric, datând din secolele II-III din epoca romană și inclusă în lista monumentelor istorice de interes național de către Ministerul Culturii. Această așezare preistorică este numită **Cetatea Uriasilor (Huhnenburg)**⁹. O serie de săpături arheologice au scos la iveală fragmente de ceramică de tip Cotofeni, specifică anilor 2500 î.Hr.-1800 î.Hr., care se găsesc în interiorul primelor cetăți locuite de pe teritoriul țării noastre.

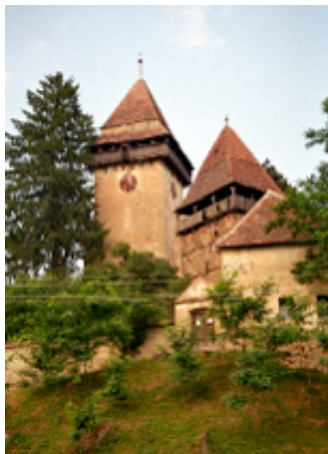

Fig 16: Biserica fortificată din Apold⁶

Fig.17: Cetatea medievală din Saschiz¹⁰

Comuna Albesti este una dintre cele mai vechi comune muresene din regiunea studiului, fiind atestată documentar în anul 1231. Aici funcționează, în memoria poetului revoluționar maghiar Petofi Sandor, un muzeu care îi este dedicat, precum și un monument, vizitat de numeroși turiști din țară și străinătate.

Județul Mures are cele mai multe castele medievale din România. Din cele 140 de castele incluse pe lista monumentelor istorice, 26 sunt din județul Mures. Printre ele se află și **castelul Haller**

⁹ (cod LMI MS-I-SB 15412)

¹⁰ Sursa: http://www.biserici-fortificate.com/locations/apold___trappold/67/

din comuna **Mihai Viteazu**. Acest monument este unul aproape necunoscut, chiar și pentru satenii din comuna. Clădirea a fost ridicată în secol XVI și a fost locuită de una din familiile nobilimii transilvaneane. După cel de-al doilea război mondial, castelul a fost utilizat ca sediu al C.A.P.-ului, iar în prezent, el aparține unor cetățeni irlandezi, care l-au scos la vânzare. Ca în cazul multor altele construcții similare, lipsa lucrărilor de întreținere și restaurare își spun cuvântul: castelul este într-un stadiu avansat de degradare.

Castelul Bethlen din satul Cris, comuna Danes este un castel construit în secolul XIV, când pe un promontoriu mai înalt al satului s-a ridicat o construcție din lemn cu rol de apărare împotriva tatarilor. Pe zidurile vechiului castel princiars e imprimat blazonul familiei Bethlen. Castelul aparține acum unei nepoate a ultimului Bethlen care a locuit acolo. Începând cu perioada comunistă, castelul s-a ruinat treptat. Acum se mai păstrează doar o urmă a fostei locuințe princiare. Aparținând aceleiași familii nobiliare, **Castelul Bethlen din satul Boiu**, comuna Albesti este situat la 7 km est de Sighisoara și la 3 km de drumul național Brașov-Sighisoara. Este înregistrat în Lista Monumentelor Istorice și se află în administrarea Ministerului Culturii din România. Construcția a fost ridicată în anul 1617 și a aparținut generalului oastei voievodului Transilvaniei, Wolfgang (mag. Farkas) Bethlen, comite suprem al comitatului Tarnava și "arendator" al dijmelor. Este o construcție în stil renesanțist, cu influențe baroce. Din 1948 a fost folosit ca depozit al secției de Gospodărire Cris.

Fig.18: Castelul din Boiu in 1996

Fig.19: Castelul din Boiu in 2008

Fig.20: Castelul din Boiu in 2010¹¹

Deși declarat monument istoric prin HCM 1160/1952, distrugerile și modificările fără aviz, din perioada comunistă, împreună cu pagubele produse la inundațiile din 1970, au distrus în mare parte construcția. Conform unui studiu de fezabilitate, realizat în anii '90, au fost propuse patru variante de

¹¹ Sursa: <http://art-historia.blogspot.com>

restaurare¹²: hotel-restaurant, centru de studii și cercetări, reședință sau han pentru tineret, menite să valorifice multiplele potențe ale castelului: importanța istorică și arhitecturală, amplasamentul în strictă vecinătate a orașului Sighisoara, apropierea față de drumul național și posibilitatea reamenajării parcului. Până în prezent nici una din aceste propuneri nu s-au materializat, iar construcția continuă să se degradeze.

Castelul Alexius și Georgius Bethlen din Cris, comuna Danes, a fost construit între secolele XIV și XVI, este cel mai frumos exemplar arhitectural renesanțist al unei construcții destinate apărării și locuirii și a aparținut consilierului principelui, Georgius Bethlen. Castelul a fost locuit până la momentul naționalizării, în 1948, când domeniul a ajuns în gestiunea Sfatului Popular din Danes. În 2007, după ani întregi de procese, castelul și parcul au fost restituite oficial moștenitorilor familiei Bethlen, în stare deplorabilă. Actualii proprietari încearcă obținerea de fonduri pentru restaurare; în acest scop a fost creată o fundație și se încearcă obținerea de fonduri europene. Conform propriilor declarații, proprietarii doresc să înființeze aici un centru cultural, un muzeu și o pensiune turistică.¹³

Fig. 21: Castelul Bethlen din Cris

Secțiunea regiunii studiate care aparține administrativ de **judetul Brașov**, nu face nici ea excepție de la specificul zonei. Și aici există dovezi istorice ale existenței comunităților umane încă din cele mai vechi timpuri.

Piramidele de la Sona, din apropierea zonei Hartibaciu – Tarnava Mare - Olt, mai precis în comuna Mandra, sunt de fapt 7 movile de pământ, așezate pe două siruri paralele, cea mai înaltă dintre ele având cam 20 de metri înălțime. Deocamdata arheologii nu au stabilit cine le-a construit și în ce scop, dar ar putea fi vorba de morminte din perioada scitilor sau epoca pre-dacă.

Vestigii arheologice din sec II-VII p. Chr, pot fi identificate în satul la **Halmeag, Cincisor (com. Voila), Comuna de Jos (com. Comana), Crit și Roade (com. Bunesti)**, unde există urme de așezări din epoca bronzului, precum și așezări dacice, romane și prefeudale, declarate monumente naționale. Printre ele se află și **Cetatea Rupea**, care este unul dintre cele mai vechi vestigii arheologice de pe teritoriul României, primele semne de așezări omenești datând din paleolitic și neolitic timpuriu (5.500-3.500 î.H.). Cercetările arheologice au scos la iveală diverse obiecte din această epocă; în

Fig.22: Cetatea Rupea

vremea dacilor, pe aceste locuri a fost ridicată cetatea Rumidava sau Ramidava. Mai apoi, așezarea devine castrul roman Rupes ("stanca" sau "piatra").

Cetatea medievală Rupea a fost construită (și extinsă în secolele XIV și XVII), ca cetate și refugiu pentru satele din împrejurimi. În prezent este în stadiu de ruină, dar administrația locală face eforturi pentru restaurarea ei, lucrările de reparații începând în 2010, când accesul în cetate a fost interzis¹⁴. Proiectul a primit 30 de milioane de

¹² Sursa: http://mures.ghidcazareromania.ro/obiective_turistice_mures/

¹³ Sursa: Ziarul de Mureș (articol 18 mai 2009)

¹⁴ Sursa: <http://www.evz.ro/detalii/stiri/cum-renaste-scaunul-sasesc-la-rupea-914235.html>

RON prin Axa Prioritară 5, Domeniul major de intervenție 5.1 al Programului Operațional Regional, domeniu destinat restaurării și valorificării durabile a patrimoniului cultural. Mai mult, primăria derulează și un proiect cu Ministerul Culturii prin care sunt promovate bisericile fortificate săsești.

Biserica fortificată din Rupea, din secolul al XIV-lea, este unică prin picturile murale, dar și prin orga în formă de scoică. În plus, cei care vor să viziteze zona se pot opri și la **Muzeul de Etnografie** din localitate. Astfel de muzee mai pot fi vizitate și în **Comana de Jos** sau în **Bunesti**.

Biserici fortificate mai pot fi admirate și în **Cincisor, Cincu, Rodbav, Barcut, Soars, Ungra, Cata, Bunesti, Crit sau Mesendorf**. Ultimele trei vor beneficia de lucrări de restaurare prin proiectul "Tezaururi fortificate redescoperite –

Fig.23: Biserica fortificată din Viscri

Dezvoltarea durabilă a regiunii Centru prin punerea în valoare a potențialului turistic al rețelei de biserici fortificate săsești din Transilvania" al Consistoratului Bisericii Evanghelice Sibiu, proiect finanțat prin POR 2007-2013 – DMI 5.1. **Satul Viscri** adăpostește una dintre cele mai spectaculoase biserici fortificate săsești, una din cele 6 înscrise în patrimoniul mondial UNESCO. Fundația patronată de Prințul Charles al Marii Britanii, Mihai Eminescu Trust, a renovat biserica și câteva case din localitate. În 2009, 11.000 de turiști din întreaga lume au venit să descopere biserica fortificată din Viscri¹⁵. Tot aici funcționează și un **muzeu**, care deține obiecte tradiționale: lazi ale vecinătăților, cutii ale breslelor și diverse unelte, piese de mobilier, porturi tradiționale, toate fiind detalii relevante despre organizarea comunităților săsești.

Biserica evanghelică-luterană fortificată din Halmeag a fost construită în a doua jumătate a secolului al XI-lea și ilustrează faza de trecere de la romanic la gotic, sub influența cisterciană. Există o tradiție locală care plasează ridicarea bazilicii între anii 1160 – 1190 însă nu există izvoare scrise care să confirme această dată (deși în sec. al XVIII-lea s-a descoperit o piatră de temelie care avea inscripția: *Fundata Anno 1160 - 1190*). Este a doua ca vechime din Transilvania, după biserica fostei mănăstiri cisterciene din Carta, județul Sibiu.

Fig.24: Biserica din Halmeag¹⁶

Bisericile ortodoxe pot fi găsite aproape în fiecare sat, unele dintre ele fiind extrem de vechi. Cea din Comana de Jos, de exemplu, a fost ridicată în secolul al XVI-lea și păstrează încă picturile originale. În Comana de Sus, biserica ortodoxă a fost declarată monument de arhitectură. Totuși, cea mai veche biserică din zonă este biserica din Vistea de Jos. E socotit de unii că cel mai vechi lăcaș de cult din Țara Oltului. Edificiul de cult prezintă contraforturi, ceea ce în regiune nu se mai întâlnește la bisericile românești.

¹⁵ Sursa: <http://www.mediafax.ro/social/viscri-un-sat-parasit-din-romania-readus-la-viata-de-romi-si-germani-galerie-foto-7468625>

¹⁶ Sursa: http://www.incogniterra.org/pages/tiles/recommend/Halmeag/recommend_halmeag_ro.jsp

3.3 - Cultura si traditii

Regiunea Hartibaciu – Tarnava Mare – Olt este o zona a carei principala caracteristica este multiculturalitatea. Comunitatile de romani, sasi, maghiari, evrei, romi etc, care au trait si traiesc in continuare in acest areal au dat nastere unui patrimoniu cultural extrem de bogat. Caracterul dinamic si de efervescenta al vietii culturale a regiunii s-a bucurat de suportul indelungatei traditii istorice si culturale, etnografice si artistice populare.

3.3.1 - Traditii si legende

Zona Hartibaciu – Tarnava Mare – Olt este asadar o regiune extrem de diversa din punct de vedere al peisajului, comunitatilor si culturilor care traiesc in armonie aici. Acest lucru a generat de-a lungul timpului, nenumarate legende si traditii; iata cateva exemple:

Legenda cetatii Rupea, jud Brasov - La mijlocul secolului al XIV-lea, asezamantul a fost recladit de sasi si extins ca cetate si refugiu pentru satele din zona. Partea de legenda, care s-a transmis din generatie in generatie, este extrem de generoasa si cuprinse diferitele perioade de dezvoltare ale cetatii. Se vorbeste de vizita lui Vlad Tepes la aceasta cetate si mai ales despre cladirea fantanii interioare folosind prizonieri tatarsi. Aceasta, de aceeaasi varsta cu cetatea avea o notoritate in toata regiunea. Se spunea ca daca un cuplu bea din apa rece va cunoaste iubirea vesnica. Poate de aceasta poveste este legat si faptul ca la spitalul din Rupea a avut loc prima nastere in apa din Romania. Legenda spune de asemenea ca la Rupea s-ar fi sinucis Decebal¹⁷.

Legenda uriasilor este legata de Cetatea Uriasilor din Saschiz, jud Mures. Se spune ca niste localnici galagiosi, trecand pe langa poarta cetatii, au fost luati de acestia cu car cu boi cu tot, si pedepsiti pentru indrazneala lor de a sfida cererea uriasilor de a nu vorbi in preajma lor. Cei care au vazut uriasii luandu-le tovarasii s-au speriat si i-au sfatuit pe toti sa ocoleasca cat pot cetatea, pentru a nu-i mai supara pe uriasi. Pentru a se feri, localnicii au adunat de pe coastele dealurilor pietrele rotunde pe care uriasii le-ar fi putut arunca peste ei si le-au insirat, la portile caselor lor. (legatura cu "flostar-ul" – stilul de pavare cu pietre, traditional pentru drumurile din sat).

Legenda castelului Bethlen de la Cris, jud Mures este legata de fantomele care se pare ca bantuie locul. Se spune ca o contesa nu l-ar fi iubit pe sotul sau si din dragoste neimplinita ar fi innebunit, iar de atunci bantuie pe holurile castelului.

Legenda satului disparut Divaldis (Divalau, Venisdivan), de pe teritoriul actualei comune Saschiz, jud Mures. Se spune ca aceasta era una din cele 7 localitati care au contribuit la ridicarea Cetatii din Saschiz, iar locatia sa nu este cunoscuta cu exactitate. Satul a fost situat intre satele Saschiz, Daia si Cloasterf, dar nu a fost consemnat in nici o scriere, pentru ca populatia nu era adusa, ci era bastinasa. Legenda spune ca Divalda, doamna regiunii, fiind pe moarte, a transmis Saschizenilor si Clostorfenilor ca cei care au sa o gaseasca moarta si se vor ocupa de inmormantarea ei, aceia vor deveni stapanii pamanturilor ce ii apartineau. Pe rand, o zi unul, o zi altul, veneau sa o ingrijeasca pe "inzestrata Divalda", sperand fiecare sa-l "paleasca norocul". In ziua ultimului serviciu, Saschizeanul si-a dat seama ca Divalda nu o s-o mai duca mult si s-a gandit sa vina si a doua zi, peste rand. Clostorfeanul a venit dupa rand, a gasit-o pe Divalda moarta si a fugit in Cloasterf, fericit, sa anunte evenimentul. Saschizeanul, istet, a pornit si el de dimineata, cu carul, a ajuns dupa ce plecase Clostorfeanul, a gasit-o pe Divalda moarta, a asezat-o in car si a adus-o in Saschiz. Cand s-a intors

¹⁷ Sursa: <http://www.topbusiness.ro/romania/archive/article/CetateatRupea,tumbratluitDecebal.html>

Clostorfeanul, DIVAlda "se ridicase la cer", disparuse. De atunci, tinuturile Divalda și Venisdivan aparțin Saschizului.

Tot de aici provine și Legenda profesorului Grigore care a scapat satul de invazie, în a treia zi de Rusalii, adunând copii și mamele, îmbracați de sărbătoare înaintea militarilor invadatori și le-au oferit un buchet de flori și un spectacol cu dansuri, cântece și poezii. Impresionat de tratatie, comandantul companiei a dat ordin militarilor săi că, în timpul trecerii prin Saschiz să nu se atingă „de-un fir de par de-al nimanui”, să nu facă nici o pagubă în gospodării. În memoria acestui eveniment, sășii au instituit un obicei pe care l-au respectat cu sfîntenie: petrecerea celei de-a treia zi de Rusalii pe Braniste, în locul unde, cum spune legenda, copiii au întâmpinat compania militară. Sute de ani la rând, sășii organizau banchete, serveau bunătăți și dansau pe ritmurile muzicii de fanfară. Obiceiul s-a pastrat până 1995¹⁸.

Legendele Piramidelor de la Sona, comuna Mandra, jud. Brașov sunt învaluite în mister. Unii spun că Guruietii din Sona sînt morminte dacice ale unor mari conducători. Alte păreri pun evenimentele ciudate petrecute în apropiere (vulpi care dispar cu totul în piramide) pe seama unor fenomene supranaturale. Batrinii satului sînt convinși că piramidele de pămînt au legătura cu sanctuarele dacice de la Burebista.

Fig.: 25: Camera divortului din Biertan

Legenda turnului din Biertan în care erau închise pentru două săptămâni cuplurile care vroiau să divorțeze. Ambilor li se dădea o singură farfurie, o lingură, o furculiță, o cană și un singur pat pe tot timpul sederii. Se pare că timp de câteva secole doar un singur cuplu a mai divorțat după ce au ieșit din turn.

Legenda dispariției satului Androchel, Ghijasa de Jos, comuna Altana are chiar mai multe versiuni: unele datează din secolul trecut și sînt legate de primul război mondial. Altele, sînt mult mai vechi, legate de dispariții misterioase. Așezarea apare și într-un document oficial sub numele de Androchel. Marturiile arheologice ale existenței unei comunități în zona sînt pastrate la Muzeul de Istorie din Sibiu. În cultura populară se mai păstrează de pe atunci anumite blesteme: „Hi te-ai hi prapadit muma-ta ca Androchelul” sau „Du-te de te-ai prapadit ca Androchelul”. Ambele variante converg asupra faptului că, prin prabușirea clopotnitei, clopotul s-a îngropat adânc în pămînt, peste el și în jurul lui au crescut balarii. Peste mult timp, clopotul mare a fost dezgropat și așezat în turnul Bisericii Evanghelice din Altana. De atunci, clopotul a fost solicitat în diverse rânduri de către sibieni, ajungându-se la tentative de a-l recupera chiar și cu forță¹⁹.

Legenda cocosului din Tara Barsei spune că în sec. al XIV – lea, în timpul unei invazii tătaresti, populația s-a retras în cetate. Invadatorii au pustiit localitatea, dar la retragere au auzit un cântec de cocos în cetate, locuitorii refugiați fiind astfel descoperiți. Cetatea a fost asediată iar supraviețuitorii au hotărât împuscarea cocosului care i-a tradat. Această legendă este pastrată până azi, cu ajutorul unui obicei, respectat an de an: Impuscatul cocosului.

Legenda lolelor este legată de navalirile turcilor în zona Targului Agnita. S-a opus o femeie curajoasă pe nume Ursula, care s-a costumat în carpe și s-a încins cu talangi de toate marimile,

¹⁸ Sursa: <http://www.povestisaschizene.ro>

¹⁹ Sursa: Legendă locală culeasă pe cale orală de către Marius Halmaghi și Constantin Ionașcu din zona comunei Alțâna și publicate în „Micromonografia comunei Alțâna”, Sibiu, 1998 ISBN 973-9213-31-6

pentru a face zgomot cat mai mare. Dupa ce a pus sa i se deschida poarta cetatii, femeia s-a napustit asupra asediatorilor, pocnind din bici si urland. Turcii, supersitiosi din fire, au luat-o la fuga si astfel Agnita a fost salvata.

3.3.2 - Ocupatii traditionale

Organizarea cetatilor si satelor medievale, impartite pe bresle mestesugatoresti au favorizat si intretinut dezvoltarea unor ocupatii traditionale, unele pastrate pana in prezente. Existenta targurilor fixe legate in mare parte de sarbatorile religioase din timpul anului, dar mai ales multiculturalismul regiunii (comunitati de romani, rromi, unguri si sasi) au contribuit la pastrarea mestesugurilor dintre cele mai diverse, precum:

- *prelucrarea lemnului*: dogarit, mobilier, lazi de zestre, unelte si vase din lemn (unelte agricole, ustensile casnice, unelte legate de pastorit etc), tipare de cas cu bogate crestaturi decorative specifice zonei; instrumente muzicale (fluier, caval, cimpoi); batele si toiage; unelte legate de industria casnica textila (furci de tors simple, vartelnite, sucale, bragle, razboaie de tesut, fuse simple);
- *rotaritul* asociat cu constructia de carute;
- *impletitul nuielelor* din crengute de rachita si de alun pentru cosare, garduri, maturi etc;
- *cresterea animalelor* si obtinerea de specialitati alimentare;
- *cojocaritul si prelucrarea pielilor in general*, consecinta fireasca a activitatii de crestere a animalelor;
- *prelucrarea metalelor* (fierari, caldarari, argintari etc);
- *prelucrarea pietrei si a caramidei* (pentru tigla, cuptoare si sobe);
- *arta textilelor* se bazeaza pe prelucrarea lanii (tors, vopsit, cusut, brodat) - ca produse finite a acestei activitati sunt: diverse componente ale costumurilor populate (itari, pantaloni, haine, fote, braie), stergare, fete de perna, de masa, peretare, covoare etc.
- *dogarit* (butoaie pentru pastrarea bauturilor alcoolice, cazi, galeti, ciubarase pentru oierit sau pentru flori);

3.3.3 - Gastronomie

Desi gastronomia este in general un punct de atractie important pentru turisti, in zona Hartibaciu – Tarnava Mare – Olt, cu putine exceptii, acest potential nu este nici el valorificat cu adevarat. In fiecare dintre zonele etno-folclorice exista specific gastronomic imprimat de diferitele culturi si de activitatile agricole caracteristice zonei (de exemplu cresterea bivolilor in Tara Oltului, Valea Tarnavelor si Valea Hartibaciului):

- Produsele de panificatie: paine traditionala dintr-un aluat special, coapta pe vatra in cuptoare traditionale si prajituri cu retete transmise din generatii;
- Produse apicole cu miere obtinuta din specii de plante traditionale rare sau in pericol de disparitie
- Produse conservate: muraturi variate, gemuri obtinute din fructe salbatice, de livada sau de gradina;
- Produse lactate din lapte de oaie, vaca sau bivolita
- Produse din carne specifice afumate traditional;
- Bauturi si aperitive obtinute din fructele de primavara-vara in principal (flori de soc, visine, zmeura etc)

Valoarea gastronomiei este strans legata de agricultura ecologica, indeosebi dezvoltata in cele trei regiuni amintite mai sus, chiar daca inca nu este certificata in acest sens decat in mica masura. Varietatea produselor gastronomice si mai ales metodele traditionale de obtinere a materiilor prime si a felului in care sunt gatite, sunt principalele atuuri care ar trebui insa promovate mai mult. Pana in prezent, in foarte putine locuri si doar cu ajutorul unor organizatii non-guvernamentale s-au facut eforturi de valorificare a gastronomiei traditionale. Cea mai cunoscuta locatie de acest fel este comuna Saschiz, unde Fundatia ADEPT, a reusit sa creeze chiar un brand al produselor locale, care se bucura de succes.

3.3.4 - Portul popular

In toata regiunea Hartibaciu – Tarnava Mare – Olt zestrea etnografica este deosebit de bogata. Cel mai de pret lucru pentru traditia zonei il reprezinta costumul popular, pastrat si purtata in anumite locuri pana in zilele noastre, la zile de sarbatoare si nunti. Diversitatea comunitatilor care locuiau si inca locuiesc in acest spatiu (romani, rromi, sasi, maghiari, secui etc) creaza un potential extrem de mare din punct de vedere etnografic, dar care este valorificat in foarte mica masura.

Portul romanesc este extrem de diversificat. Costumul de femeie se caracterizeaza in general prin ornamente sobre (*altite*-motive decorative de-a latul manecii si *pui*-motive decorative de-a lungul manecii, custe cu arnici negru) si o cromatica similara, prin prezenta *fodorilor* si prin dimensiunile relativ reduse. Camasile ardelenesti, fiind mai scurte, au asa-numitele poale, care pot fi sau nu prinse de camasa si peste care se aseaza catrintele. Pieptarele ardelenesti sunt recunoscute prin croi si ornamentatia sobra. Atat in portul femeiesc, cat si in cel barbalesc lipsesc traditionalele opinci; se poarta ghete, bocanci, pantofi, *papuci cu tureac sau* cizme (numite *cizme crete* in zona Tarnavelor).²⁰

a. *Valea Hartibaciuului* are 2 subzone etnografice²¹:

- o Agnita: Casolt, Cornatel, Nucet, Chirpar, Tichindeal, Nocrich, Altina, Retis

- o Săsăuși cu satele de pe Valea Veseudului : Chirpar si Sasausi

Portul femeiesc se caracterizeaza prin camasa lunga, prinsa de poale, cu o cromatica larga si ornamente colarate. Pieptarele sunt decorate cu flori rosii, iar surtul negru are ciucuri lungi in partea de jos. Catrinta are ornamente care variaza in functie de varsta, categorie sociala sau sezon.

Fig. 26: Port din Valea Hartibaciuului

Fig 27: Port din comuna Retis²²

Fig 28: Port din comuna Altina²³

²⁰ Sursa: <http://www.traiestermaneste.ro/2011/01/10/portul-popular-ardelenesc-sibiu/>

²¹ Sursa: Costumul popular din Transilvania - Zona Sibiu - ing. Ciobanu Doina

²² Sursa: <http://retis.ro>

²³ Sursa: <http://www.romanianmuseum.com/Romania>

Costumul barbatesc are cioarecii confectionati din panura alba pentru anotimpurile friguroase si din panza in anotimpurile calde, si sunt stransi pe picior. Chimirul este prevazut cu mici buzunare in care se depozitau tutun, bani etc. Palarie este confectionata din pasla neagra, iar cea a junilor este impodobita cu flori si margele. In prezent, moajoritatea costumelor popular purtate sunt colorate in intregime in alb si negru.

b. Valea Tarnavei Mari are si ea doua sub-zone in regiunea studiata:

- o Tarnava Mare –zona Sighisoara, Apold, Saes, Danes
- o Rupea (Bunesti, Viscri Cloasterf etc)

Barbatii purtau palarie, camasa alba scoasa peste pantaloni, cu mijlocul incins cu serpar, cioareci, palarie de par cu borduri mici si peste pieptar o haina de lana in timpul iernii, iar in unele locuri cojoc. Pantalonii erau stransi pe picior, incaltat intotdeauna cu cizme. Capul femeilor este invelit cu o marama, cusuta cu alesaturi. Sortul si catrinta au fost inlocuite tot mai mult cu rochia de stofa furnizata de fabrica.²⁴

Fig. 29: Port de pe Valea Tarnavelor

c. Tara Oltului cuprinde zona satelor Beclean, Voila, Comana, Sercaia, Mandra etc. Aici costumul femeiesc are poalele prinse de ie si nu sunt decorate. In partea din fata sortul negru este format din doua foi, care se prind una de alta cu cheita, iar in partea din spate catrinta rosie este formata dintr-o singura foaie, din care ies ciucuri in partea de jos. Aceasta este un indicator al starii civile, catrintele fetelor nemaritate fiind foarte bogat ornamentate, pe cand in cazul femeilor maritate motivele se simplifica. Acoperamantul capului are denumirea de velitura, fiind un semn distinctiv al femeii maritate si confectionata din panza. In zilele de sarbatoare, fetele aveau parul descoperit, prinzand in par peschine (cununi de flori artificiale), iar la urechi paune. In ceea ce priveste costumul barbatesc, elementul de specificitate este dat de maneca dreapta, larga, croita dintr-o singura foaie. Gulerul este lucrat separat si aplicat apoi. Predomina negrul si rosul, cu ajutorul carora sunt decorate gura si manecile camasi.

Fig. 30: Port din zona Comana²⁵

Portul sasesc e confectionat aproape in intregime numai din produsele fabricilor textile. Femeile poarta capul acoperit, corpul invelit cu rochia de stofa, mai bogat impodobita sau mai simpla, dupa ziua de lucru sau de sarbatoare, si dupa bunastarea materiala a gospodinei. Mai demult femeile purtau si zeghea. Peste rochia incretita se mai purta cate un pieptar albastru sau rosu.

Fig 31: Port sasesc din zona Mediasului

Fig.32: Port sasesc din Apoldu de Jos

Fig 33: Port sasesc din zona Rupea²⁶

²⁴ Sursa: <http://romaniainterbelica.memoria.ro/judete/tarnavamare/index.html>

²⁵ Sursa: <http://www.bzf.ro/festival-popular-la-comana.html>

²⁶ Sursa: <http://www.romanianmuseum.com/Romania/RomaniaEthnoSAXON.htm>

Portul unguuresc si cel secuiesc sunt caracterizate de rochii colorate, cu camaSa alba, fusta colorata care avea ca baza culoarea gri, pentru femei. Costumul barbatesc este compus din izmene, cioareci, laibere, cizme de piele Si palarii mari pe cap.

Fig 34: Port maghiar

Fig 35: Port maghiar

Fig 36: Port secuiesc

Portul tiganesc se compune dintr-o fusta numita "rohta" , sort - "katrint" , batic - "dikhlo" , camasa - "gad" , jupa - "podea" , batic mare pe spate ("dikhlo baro") si o traista - "tisi". Culorile materialelor vorbesc de starea de spirit a tigancilor. Albastru-verzui inseamna suflet trist, galbenul si portocaliul inseamna fericire, iar rosu-rubiniu inseamna dragoste. Parul impletit este un alt element traditional. Numarul de codite destainuie starea sociala a tigancilor. Fetele fecioare poarta trei codite, iar femeile maritate, doua. In par se prind si banuti de argint, numiti "bisarea". Dintr-un costum complet nu pot lipsi bratarile din metal, care au rolul nu doar de a infrumuseata, ci sunt parte a ritualului, intr-un dans. Portul tiganesc din Romania este identic cu cel al unui trib din India de Nord, din regiunea Punjabului²⁸.

Fig 37: Port de caldarari - femeie

Fig 38: Port barbatesc de rrom

Fig 39: Port de lingurari - femeie

3.3.5 - Arhitectura si gospodarie

Prezenta populatiei sasesti a contribuit la conturarea unui specific si in arhitectura populara, fondul vechi al acesteia fiind format din constructii de lemn cu acoperis invelit cu paie. In sec. al XVIII lea si al XIX-lea, populatia saseasca a trecut la constructiile de caramida, inlocuind invelitorile din paie cu tigla, ceea ce a influentat intreaga arhitectura a zonei²⁹. Localitatile, indiferent daca istoria lor a fost marcata preponderent de populatia romana sau de cea saseasca, sunt in cea mai mare parte sate cu case aliniate de-alungul unei strazi principale. Cu strazile mediane drepte si lungi, localitatile „sasesti“ au un aspect mai organizat; localitatile „romanesti“ sunt mai inghesuite si par sa se fi dezvoltat, in timp, de-alungul unor carari intortocheate. In toate localitatile, configuratia traditionala a gospodariilor are la baza o forma medievala a gospodariilor cu trei laturi. De dimensiuni foarte variate, aceste gospodarii constau dintr-o casa de locuit cu asa numita „camera buna“ orientata spre

²⁷ Sursa: http://www.muzeulastra.com/2010_06_01_archive.html

²⁸ Sursa: http://www.sibiul.ro/download-pdf/stiri-locale-sibiu/moda-tiganeasca_3478.pdf

²⁹ Sursa: http://www.adrcentru.ro/Document_Files/Turismul%20rural%20si%20agroturismul_0hrwf7.pdf

strada, langa care se afla poarta mare si o portita pentru accesul persoanelor, acestea fiind cateodata incorporate intr-o parte a casei construita deasupra lor, aspectul fiind mai impunator.

Fig 40: Viscri, jud Brasov³⁰

Fig 41: Saschiz, jud Mures²⁸

Fig 42: Alma Vii, jud Sibiu²⁸

În multe gospodării mai există – dacă nu a dispărut din cauza lipsei de spațiu în urma partajului succesoral – o altă clădire mai mică, cu bucatărie de vară, orientată tot spre stradă. Casa de locuit se continuă de obicei cu un grajd, în prezent modificat de obicei pentru a servi drept spațiu de locuit sau bucatărie de vară. În latura din spate, curtea se încheie cu o sură transversală, în spatele careia se află, în cazul gospodăriilor mai vechi și mai mari, o livadă utilizată și drept faneeată.

Deși există și situații fericite, în care arhitectura este păstrată și conservată, cu ajutorul unor organizații non-guvernamentale, din păcate, lipsa unor reglementări sau regulamente legate de modul și limitele în care se pot renova sau restaura casele tradiționale își spune cuvântul. Astfel, din lipsa fondurilor sau din unele cauze ce tin mai degrabă de gusturile personale sau de o proastă înțelegere a „modernizării”, proprietarii aleg variante de renovare care elimină autenticul și tradiționalul casei, după cum se poate vedea în pozele de mai jos. În anul 2010, Consiliul Județean Sibiu și agenția germană GTZ au demarat un proiect pentru salvarea arhitecturii rurale tradiționale din județ, cu scopul de a crește potențialul satelor pentru turismul rural.

Fig 43: Casa Biertan, jud Sibiu

Fig 44: Judetul Sibiu³¹

Fig 45: Vanatori, jud Mures

Fig 46: Rupea, jud Brasov

Conservarea arhitecturii tradiționale este inclusă pe lista de priorități ale tuturor strategiilor de dezvoltare, atât la nivel județean, cât și la nivel local.

3.3.6 - Obiceiuri

Ca în tot teritoriul României, obiceiurile din regiunea Hartibaciu – Tarnava Mare – Olt sunt strâns legate de principalele momente ale anului, marcând evenimentele religioase (Crăciun, Paști, Sf. Maria etc), astronomice (solstițiu, diferitele anotimpuri etc) cât și cele legate de muncile câmpului și de agricultură (arat, seceris, cules etc).

³⁰ Sursa: <http://turistintaramea.blogspot.com>

³¹ Sursa: http://www.hoinareala.ro/noutati/200000_de_euro_pentru_salvarea_satelor_traditionale_sibiene/

Fig. 47: Kronenfest - Rupea

Kronenfest (sarbatoarea cununii) este o ceremonie de vara (29 Iunie), specifica comunitatilor sasesti din zona etnografica Rupea – Viscri, Bunesti, Fiser, Dacia. Ea marcheaza schimbarea anotimpurilor, de la primavara la vara, devenind o sarbatoare a florilor si a vegetatiei abundente. Pregatirile pentru eveniment incep cu cateva zile mai devreme, cand tinerii ies impreuna pe camp pentru a culege flori. Cununile sunt impletite cu cele mai intense colorate flori. In varful coroanei este asezata o cununita de flori de gradina ornata cu panglici colorate, apoi cununa

este agatata de un stalp, care este apoi amplasat in gradina casei parohiale. In dimineata zilei in care are loc ceremonia, satenii se imbraca in costume populare si merg la slujba, dupa care se aduna in jurul cununii. Un fecior este ales sa se urce pe stalp cu o sticla de tuica agatata de gat, de unde va sustine un scurt discurs in germana, care s-ar traduce astfel: „Dumnezeu sa ne dea o vara buna, ca sa se faca bucatele, sa ne pazeasca de vremuri grele”. In timp ce coboara, in acompaniamentul fanfarei, ia ghirlanda cu panglici din varful cununii si invita fetele la dans. Astazi, „Kronenfest” mai este sarbatorit doar in cateva sate izolate, precum Viscri ori Fiser.

Obiceiul legat de terminarea secerisului din Vistea, Comana se desfasoara in perioada iulie-august in fiecare an. Obiceiurile nelegate de date fixe fac si ele parte din patrimoniul spiritual al comunitatii satesti. Cel legat de terminarea secerisului a avut in Transilvania o mare raspandire, cuprinzand ritualuri care astazi si-au pierdut din semnificatia initiala. Obiectul ritual numit buzdugan, cruce dupa forma ce i se da, constituie subiectul principal al ceremonialului fiind format din manunchiuri de spice pe care seceratorii le aduc la casa gospodarului dupa ce au terminat seceratul. In satul traditional obiceiul avea trei functii initiale: social – claca, al ritului agrar si al manifestarii folclorice. Cununa sau buzduganul se realiza din cele mai frumoase spice si intotdeauna se lasau cateva neculesse pentru a nu se lua holdei intreaga putere roditoare. Graul avea o semnificatie aparte in comunitatea traditionala, deoarece este vazut ca un element care permite obtinerea unor recolte magice (in fiecare sac de grau punandu-se un pumn de grau din cununa). Practica legata de fertilitate era asociata cu cele legate de relatiile matrimoniale, spicele de grau impletindu-se in cununita de casatorie dar in acelasi timp se puneau si la steagul de nunta. Dupa aparitia crestinismului imaginea cununii si a graului capata conotatii religioase, ele reprezentand imaginea Mantuitorului ce se afla pe bobul de grau. Mentinut ca obiceiul numai in unele sate din Tara Oltului, Comana de Jos, Comana de Sus, Dragus, Vistea, astazi el se prezinta ca un spectacol fara semnificatiile initiale. Cantecele de cununa care fac parte din stratul cel mai vechi al folclorului sunt pastrate in putine sate si nu se cunosc in totalitate.

Momentul inceputului aratului era de obicei celebrat in cadrul familial, el capatand o amploare mai mare doar cand aceasta munca se facea intr-o tovarasie de tip traditional, cand avea loc si petrecerea. In cadrul acestor celebrari se inscrie si obiceiul plugarului.

Plugarul isi are originea in unele credinte magice anterioare crestinismului: gospodarului care iese primul la arat in primavara, pe de o parte devenea pentru tot anul respectiv un element mediator intre populatia satului si fortele supranaturale, iar pe de alta parte era investit de colectivitate cu puteri obstesti. Ceremonia obiceiului plugarului incepe cu un moment ludic, flacaul ce a iesit primul la arat, instiintat de aceasta calitate a sa in prealabil de catre ceata de feciori, se ascunde in gospodarie, trebuind sa fie cautat ceilalti membrii comunitatii. Odata gasit, Plugarul este incins peste hainele de lucru cu borte, o cununa pe cap, este suit pe o grapa si dus pe umeri de flacau la rau. Alaiul, la care participa tot satul, se opreste pe malul raului unde, dupa ce si ceilalti feciori se incing cu verdeata, grapa este aruncata in apa, Plugarul se suie pe ea si incepe sa ii stropeasca pe cei de pe mal. Dupa aceasta ceremonie, alaiul se intoarce la casa Plugarului, unde are loc un ospat. Astazi, obiceiul si-a pierdut caracterul lui initial, acordandu-se mai multa importanta

Fig. 48: Plugaru – com. Vad

elementului exterior decorativ, prezentandu-ni-se ca un mare spectacol cu joc mimic, costumatii, muzica si dans.

Fig. 49: Nunta cu calarasi

Nunta cu calarasi este un obicei foarte vechi, din regiunea orasului Rupea. Acesta s-a transmis din generatie in generatie de-a lungul timpului si niciodata nu s-au facut abateri de la momentele nuntii.

Sezatorile se tineau in postul Craciunului si erau structurate pe grupuri de fete de aproximativ aceeasi varsta. Astfel că existau mai multe concomitent. Se tineau in casele fetelor de maritat si se lucrea cate ceva (fie torceau canepa, fie lana, fie brodau sau teseau) si se canta si se doinea impreuna cu feciorii si sub stricta supraveghere a parintilor si a celor mai batrani. Era un prilej de cunoastere mai bine a fetelor si feciorilor de insurat, se spuneau snoave si pilde de catre cei mai in varsta

Dardaica este un obicei specific satului Dacia dar si altor comune ca Jibert si Lovnic, care se organiza de Sfantul Petru si Pavel, 29 iunie. Se confectiona din timp un par foarte inalt, care se infiea in locul de petrecere din mijlocul satului, iar in varful acestuia se fixa o cutie in care se puneau fructe, carpe frumoase si bani. Flacaii se intreceau apoi sa urce dardaica pana in varf, iar flacaul care urma sa se casatoreasca in acel an, avea intaietate la dardaica. Daca ajungea lua pentru el tot continutul cutiei. Daca nu, venea altul la rand. Unii, mai inventivi, se ungeau din timp cu miere ca sa nu aluneca de-alungul parului. Dupa ce un flacau castiga dardaica, urma jocul in jurul ei. Sarbatoarea se facea dupa liturghie, in fata casei parohiale.

Colindatul de Craciun se petrecea in seara de ajun, pe 24 Decembrie. Feciorii imbracati in costum national cu saricile pe ei si caciuli, se aduna la gazda, impreuna cu muzica tocmita. Primul care intra in casa este "Ghiraul", apoi "Colacarul", "crasmarul" si restul feciorilor. De la preot pleaca sa colinde tot satul. La terminarea colindatului, in capatul satului se joaca sarba. Sarbatorile de iarna se incheie cu "bardoaza", adica feciorii se imbraca in ursi, travestiti, se mascheaza si colinda tot satul,

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Investim în mediu. Credem în viitor.

Instrumente Structurale
2007 - 2013

murdarindu-i pe cei intalniti in cale cu funingine. In comuna Saschiz, din judetul Mures, repertoriul de colinde contine si cantece vechi, pastrate doar aici ("Norul").

Fosnic este un obicei sarbatorit in luna ianuarie, in zona Rupea – Bunesti - Daisoara, sub semnul Unirii Principatelor Romane. Este considerat un obicei sasesc preluat si de romani. La acest obicei pot sa participe toate familiile din sat insa trebuie sa fie pereche casatorita. Acestia aduc de acasa mancare, canta si danseaza hora. Petrecerea este organizata de cinci perechi (localnici) care aduc muzica, pregatesc mesele, se ofera fiecarei familii bautura: rachiu, vin, bere, suc, fructe, saratele.

Intalnirea vecinatatilor, denumire preluata de la asociatiile similare din satele sasesti. Fiecare vecinatate organizeaza in cadrul Caminului Cultural cate o masa lunga, pe care aseaza produse alimentare aduse cu cosul de acasa. Fiecare se aseaza langa un vecin de casa si petrec impreuna, mananca impreuna si incing cate o hora mare imbracati in portul popular. In vecinatate intra numai familiile legal constituite si care au intemeiat o gospodarie. Membrii vecinatatilor se ajuta intre ei cu bani, produse agricole, alimente si forta de munca in cazul unor catastrofe, participa la cele mai importante evenimente din viata omului (nunta, inmormantare), se ajuta sa-si construiasca o casa sau cand unii raman in urma la muncile campului. De asemenea, gospodarii din vecinatate participa la muncile publice: curatarea si ingrijirea strazilor si a fantanilor, saparea santurilor sau repararea podetelor afectate de inundatii.

Balulurile populare erau evenimente unde satenii se intalneau, socializau si petreceau, purtand costume populare.

De sarbatoarea Rusaliilor apartin o sumedenie de datini, credinte si rituri religioase populare, legate de pomenirea generala a mortilor din sambata precedenta (Sambata mortilor sau Mosii de vara).

Sarbatorirea Rusaliilor la Viscri aduna intreaga suflare a satului, tinand cont si de Rusaliile tinute dupa Pastile Catolice, cat si de cele Ortodoxe. Tot satul iese la camp, unde se sfinteau holdele, si padurea, dupa care incepeau petrecerile la iarba verde (maialuri). Se impodobeau casele, in semn de bucurie, cu flori si ramuri verzi, indeosebi de nuc sau de tei, obicei mostenit de la evrei. In biserici se aduc si azi frunze verzi de tei sau de nuc, care se binecuvanteaza si se impart credinciosilor, simbolizand limbile de foc ale puterii Sfantului Duh, Care S-a pogorat peste Sfintii Apostoli.

Burduhoazele este un obicei practicat in ajunul Anului Nou in Saschiz, jud Mures. "Burduhoaza" este femeia/barbatul ce se imbraca cat mai haios si/sau infricosator, de obicei intr-un costum facut din zdrente si cu o masca pe fata. Grupul de burduhoaze „colinda” satul si anima petrecerile in „noaptea dintre ani”.

3.4 - Activitati si animatie

Calendarul de evenimente culturale si nu numai din Zona Hartibaciu – Tarnava Mare – Olt este bogat si contine o multitudine de activitati variate, dar totusi insuficient promovate si sustinute. De remarcat este si renasterea timida a mestesugurilor, reprezentata prin creatorii populari de obiecte traditionale: tesaturi, palarii, pictura pe sticla, prelucrare sticla sau lemn, incondeiat si pictat oua.

3.4.1 - Festivaluri si targuri traditionale

Astfel, in judetul Sibiu, aproape toate satele au formatii artistice (Barghis, Rosia, Chirpar, Fofeldea, Nocrich, Marpod, Retis, Noistat) sau chiar ansamblurile folclorice precum "Cununa" (Agnita), "Purtata" (Medias), "Coronita" (Boian) sau "Sometra" (Copsa Mica). Representative sunt si

formatiile de dansuri populare din Valea Viilor (“Baraboi”), Chirpar, Retis, formatia corala din Bazna sau fanfare saseasca din Mosna.

O serie de festivaluri locale sunt organizate pe tot parcursul anului:

- Festivalul “Cant si Joc pe Hartibaci” de la Agnita
- „Festivalului Traditiilor” de la Biertan
- „Festivalul Hartibacenilor” din Retis, Merghindeal sau Barghis
- „Parada Iolelor” (germ. Urzelnauf) din Agnita
- "Jocul la sura" din Marpod, desfasurat in fiecare an in luna mai
- Zilele culturale ale comunei Nocrich – 15 august

Fig. 50: Festivalul Lolelor - Agnita³²

In **judetul Mures**, traditia populara a locuitorilor din aceasta zona este cunoscuta prin grupurile folclorice din satele Albesti, Topa si Boiu, grupuri laureate a mai multor festivaluri judetene si nu numai. Festivaluri si targuri traditionale sunt organizate in Vanatori (Zilele comunei, organizate in ultimul sfarsit de saptamana al lunii august), Saschiz (Sarbatoarea vecinatatilor, Sarbatoarea Fiii satului sau Dansul feciorilor). Festivalul Intercultural „ProEtnica” din Sighisoara promoveaza armonia interetnica. Tot aici, se desfasoara in fiecare an Festivalul de Folclor "Datini", care are a drept scopuri descoperirea si promovarea celor mai valorosi interpreti de muzica populara romaneasca, valorificarea cantecului, dansului si portului popular romanesc si introducerea lor in circuitul valorilor spirituale.

In **Judetul Brasov**, Rupea este principala locatie de desfasurare a evenimentelor traditionale: aici se organizeaza anual “Festivalul Cetatilor”, la care participa localitatile care au avut statut de cetate sau care au pe teritoriul lor cetati vechi. Cu aceasta ocazie are loc un spectacol sustinut de ansambluri folclorice renumite din judet si din tara, precum si un targ al mestერilor populari. Tot aici, se desfasoara in luna februarie, Balul portului popular, precum si un festivalul coral de colinde, in luna decembrie.

“Sarbatoarea Narciselor” este un festival de etnologie si folclor, care se desfasoara in fiecare an in satul Vad, comuna Sercaia, de sarbatoarea Sfantilor Constantin si Elena, pe 21 mai.

Alte evenimente traditionale sau care promoveaza cultura locala, se desfasoara la Fagaras:

- Festivalul obiceiurilor de iarna lata vin colindatori
- Tagul de Sf Ilie
- Sarbatoarea Gospodarului
- Festivalul cartofului

3.4.2 - Activitati de recreere

Unul dintre exemple este traseul de biciclete, amenajat de Fundatia ADEPT intre Cris si Mesendorf. Traseul contine, de asemenea, panouri de interpretare.

Biertan este un alt exemplu de succes : inclusa in lista muzeelor ecologice din judetul Sibiu, comuna atrage anual zeci de mii de turisti din toata lumea. In toata regiunea exista asociatii locale care promoveaza traditiile, protectia mediului si vacantele active. Unele dintre ele sunt initiative ale

³² Sursa: www.traditiisibiene.ro

unor turisti straini sau expati, care au indragit foarte mult zona si s-au implicat in conservarea patrimoniului impreuna cu comunitatile locale (ex. Sasaus, Atel, Richis, Copsa Mare, Valchid, Cincsor, Stejarisu etc). Pentru moment, exista mai multe locatii in zona, unde turistii pot inchiria biciclete: Richis, Sighisoara, Medias, Saschiz. Alte centre similar sunt in stadiul de proiect, cum este cel din Biertan. Traseele de mountainbike sunt dispuse in lungul vailor, spre Copsa Mare, spre satul Richis, spre dealul Furisului sau spre Dupus. Bicicletele pot fi folosite si in localitate, unde drumurile au fost amenajate astfel incat transportul pe doua roti sa fie posibil.

Fig. 51: Activitati de recreere pe Valea Hartibaciului

O alta distractie in aer liber e geocaching-ul, care are loc la fiecare sfarsit de saptamana, in apropiere de Biertan. Geocaching-ul defineste concursurile de cautare de comori (virtuale deseori) prin indicii ascunse in zonele interesante turistic (dar mai putin cunoscute si accesate) cu implicarea si cunoasterea acestora.

Insemnatatea peisajului cultural istoric pentru o prima integrare si valorizare chibzuita a Vaii Hartibaciului se poate demonstra foarte bine cu ajutorul Traseului Cultural Brukenthal, un traseu pentru drumetii realizat de curand, intre localitatile Nocrich, Sibiu si Avrig, al carui slogan este „calatorind printre culturi”. Pe langa localitatile memoriale „Samuel von Brukenthal”, importante din punct de vedere istoric si cultural, traseul imaginat de Asociatia Hosman Durabil, evidentiaza puncte de belvedere precum si cladiri importante si alte elemente de interes ale peisajului cultural. Un alt traseu cultural, imaginat de aceeasi asociatie, este cel al bisericilor pictate de fratii Grecu, conceput pentru biciclete si masini in Podisul Hartibaciului si Depresiunea Fagarasului.

Mocanita de pe Valea Hartibaciului este considerata resursa turistica „latentă”, cu un imens potential de dezvoltare, intrucat in prezent linia cu ecartament redus dintre Sibiu si Agnita nu este functional, dar exista un proiect de punere a ei in functiune. Aceasta ar intregi peisajul arhaic al zonei si ar reprezenta un punct de atractie prin ineditul formei de transport (garnitura tractata de locomotiva cu aburi cu viteza medie de sub 10 km/h). Un efect scontat va fi integrarea mai buna a satelor de pe Valea Hartibaciului in peisajul turistic judetean. Mai mult, in punctul de plecare (municipiul Sibiu), exista si un muzeu al locomotivelor ce ar putea face parte din produsul turistic nou creat.

In zona, amatorii de vacante active, mai au la dispozitie si alte activitati, cum ar fi calaria: la Danes, exista o pensiune care ofera plimbari cu calul prin padure, iar in apropierea regiunii studiate, la Prod (jud. Sibiu – 17 km de Sighisoara) exista o ferma de cai, care ofera diferite programe ecvestre pentru orice nivel atat pentru incepatori cat și pentru calareți experimentați. Tot aici s-a desfasurat in 2011, prima editie a unui concurs international de calarie, care a reunit 60 de participanti din 15 tari.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Investim în mediu. Credem în viitor.

Instrumente Structurale
2007 - 2013

3.4.3 - Evenimente culturale diverse

În ultimii ani, tendința organizatorilor de festivaluri de muzică, teatru și film este de a alege destinații inedite de desfășurare a evenimentelor. Astfel, aceștia caută locații în afara capitalei, București, și chiar a marilor orașe, pentru a fi mai aproape de sursele primordiale de inspirație: natura și comunitatea.

Locațiile care gazduiesc alte festivaluri decât cele tradiționale din zona Hartibaciu – Tarnava Mare – Olt nu sunt numeroase, dar potențialul regiunii este destul de mare. Ca un prim pas, Festivalul Internațional De Foarte Scurt Metraj, care se desfășoară în mai multe țări din Europa (Franța, România, Ungaria, Slovacia etc) și promovează filmele de foarte scurt metraj, de maxim 3 minute, realizate de profesioniști confirmați sau de talente încă nedescoperite, poartă de câțiva ani și la Saschiz și Sighisoara.

Sibiu este principalul pol cultural apropiat regiunii Hartibaciu – Tarnava Mare – Olt, mai ales după anul 2007, când acest oraș a fost capitala europeană a culturii. Printre festivalurile de arte cele mai titrate se numără:

- Sibiu Jazz Festival este cea mai veche manifestare de acest gen din România
- Festivalul Internațional de Muzică Contemporană Jazz and More
- Astra Film Festival este cel mai important festival de film documentar din Europa de Est
- Ars Hungarica dedicat cunoașterii valorilor culturale maghiare în spațiul geografic transilvan
- Fusion Festival România este un eveniment de muzică, efecte vizuale, spectacol laser, proiectii, iluminare arhitecturală, efecte pirotehnice, arta, trupe dansatori sau reprezentatii cu foc
- Festivalul internațional de teatru
- Festivalul internațional de film Transilvania Sibiu – o extensie a deja cunoscutului Festival Internațional de Film Transilvania
- Festivalul ARTmania oferă în fiecare an, în luna august, un program cultural variat ce cuprinde concerte, expoziții, workshop-uri etc, dedicate artelor frumoase

Sighisoara este cel de-al doilea pol cultural, situat în partea nordică a regiunii studiate: aici se desfășoară anual numeroase evenimente culturale recunoscute la nivel național, precum:

- Sighisoara Blues Festival, singura manifestare de acest gen din țară
- Sighisoara Film Festival care promovează cultura cinematografică românească
- Festivalul „Sighisoara Medievală” atrage foarte mulți turiști din toate colțurile lumii cu spectacole de teatru, dans, muzică veche și poezie medievală
- Festivalul Fanfarelor se desfășoară în primul weekend al lunii septembrie, cu participarea unor fanfare din România dar și din orașele cu care Sighisoara este înfrățită sau cu care are relații de parteneriat

La Făgăraș, în fiecare an, se desfășoară chiar și un festival de umor, denumit „tradițional”, „Ceapa de aur”.

4 - CONTEXT SOCIO-ECONOMIC

4.1 - Locuinte

Marimea locuintei rurale, după suprafața locuibilă, este aceeași ca în mediul urban, doar că aceasta este compusă în medie dintr-un număr sensibil mai mare de camere. O altă trăsătură specifică a diferențierilor teritoriale ale fondului de locuinte din mediul rural îl constituie forma de proprietate a locuințelor: numărul locuințelor este mai mare decât numărul de gospodării ale populației, ceea ce înseamnă că există numeroase locuinte care nu sunt locuite în mod permanent. Aici pot fi încadrate rezidențele secundare sau case de vacanță.

Tabel 1: Numarul de locuinte in judetul Mures in 2009

Mures - 2009 ³³	Numar locuinte
Albesti	1889
Apold	1060
Danes	1764
Saschiz	849
Vanatori	1389

Tabel 2: Numarul de locuinte in judetul Sibiu in 2009

Sibiu - 2009 ³⁴	Numar locuinte	Numar gospodariilor populatiei
Agnita	3751	3074
Altana	770	568
Biertan	1029	778
Barghis	1001	717
Bradeni	669	494
Bruiu	483	272
Arpasu de Jos	1001	800
Carta	412	292
Chirpar	703	469
iacobeni	1188	847
Hoghilag	702	648
Marpod	456	310
Mosna	1158	1091
Merghindeal,	513	361
Mihaileni	529	379
Nocrich	1091	837
Porumbacu de Jos	1480	1024
Valea Viilor	680	581
vurpar	745	740
Rosia	1834	1593

³³ Sursa: www.insse.ro

³⁴ Sursa – Institutul national de statistica

4.2 - Populatie si structura ei

Conform datelor preliminare ale recensământului din 2011, structura populației în cele trei județe studiate este prezentată în tabelul de mai jos. Din păcate, nu sunt disponibile informații mai amănunțite, care să permită o evaluare doar pe zona Hatibaciu – Tarnava Mare – Olt.

Tabel 3: Repartitia etnica in teritoriile administrative ale regiunii

	Romani	Maghiari	Rromi	Sasi	Ucraineni	Turci	Tatari	Lipoveni	Alte etnii	Nedecl.
BRASOV	442078	39275	17929	3313	66	81	12	88	1069	1531
MURES	279488	200989	46637	1471	88	51	4	73	576	2003
SIBIU	340836	10893	17901	4117	28	30	3	60	671	1453

Principalele religii ale locuitorilor zonei sunt: ortodoxa (majoritară), reformata, romano-catolică, unitariană, greco-catolică, adventista de ziua a-7a, pentecostală, evanghelică și mozaică.

Principalele tendințe sunt de scădere și îmbătrânire a populației, în special în mediul rural, situație accentuată și de plecarea tinerilor către zonele industrializate. Acest fenomen este mai scăzut în sudul județelor Sibiu și Brașov, datorită industrializării preponderente din perimetrul orașelor. Excepția de la această regulă sunt comunele Iacobeni, Raul Sadului și Mosna, județul Sibiu, unde rata înaltă a natalității (>10 %) este datorată structurii etnice (în Iacobeni cca. 50% din populație este de etnie romă).

În Valea Hartibaciului, de exemplu, există comune în care densitatea populației este extrem de scăzută (sub 25 loc/km²): Bruiu: 7.8 loc/ km²; Mihaileni: 13.8 loc/ km²; Chirpar: 14.6 loc/ km²; Marpod: 17.0 loc/ km²; Bradeni: 18.9 loc/ km²; Altina: 20.7 loc/ km²; Merghindeal: 20.8 loc/ km²; Barghis: 21.1 loc/ km²; Nocrich: 21.7 loc/ km². În ceea ce privește structura populației pe dimensiunea populație activă / populație inactivă, din perspectiva potențialului de dezvoltare a ofertei de forță de muncă, se remarcă următoarele trăsături:

- un număr foarte mare de persoane înregistrate în categoria statistică "casnice" - care nu beneficiază nici de ajutor de somaj și nici de pensie. Această categorie reprezintă cca. 11,61% din totalul populației în 2002. Cea mai mare pondere a populației "casnice" era înregistrată în comunele Chirpar (18,68%), Merghindeal (17,27%), Vurpar (17,08%) și Iacobeni (16,77%). Practic, cca. 5.000 de persoane, la nivelul întregii Văi a Hartibaciului, erau recensate în 2002 în categoria "casnic".

Din perspectiva dimensiunii populație activă / populație inactivă, ponderea populației active era de 31,12% comparativ cu 46,4% la nivelul României. Aproape trei sferturi din populația ocupată este salariată. Având în vedere numărul de locuri de muncă și de întreprinderi redus în Valea Hartibaciului, multe persoane se vad nevoite să se angajeze în întreprinderi situate în afara zonei (majoritatea în Municipiile Sibiu și Medias). Mai puțin de 1% din populația ocupată deține o firmă. Tradiția breslelor din zonă este în continuare prezentă: 6,78% din populația ocupată lucrează pe cont propriu. Persoanele care lucrează în gospodăria proprie reprezintă o pondere foarte mare: 18,44%. Aceasta înseamnă că există o pondere importantă de ferme de subzistență și semi-subzistență. Cu toate acestea, există foarte puține inițiative de asociere a agricultorilor (mai puțin de 1%), în vederea creșterii capacității de producție.

La capitolul educație, populația cu studii primare și gimnaziale are ponderea cea mai mare în Valea Hartibaciului: 60,91%. Programele de constanțare, de formare și cele orientate spre

pregătirea continuă vor trebui să aibă în vedere acest fapt. În regiunea studiată, facilitățile pentru educație continuă și medierea accesului pe piața forței de muncă sunt foarte reduse (ceea ce conduce la somaj de descurajare și agricultura de subsistență). Nu există nici un centru de formare / recalificare iar ONG-urile existente în zonă nu acoperă această arie socio-economică. În întreaga regiune de dezvoltare Centru nu au fost, până în prezent, puse în aplicare strategii de atragere și menținere a tinerilor în zonă. Alături de numărul redus de salariați, nivelul redus al salariilor contribuie la menținerea unui standard de viață foarte scăzut. De exemplu, în Agnita (localitatea cu cel mai mare număr de salariați), 28,31% dintre salariați au salarii sub 500 de lei, 52,62% au salarii între 501 lei și 1.000 de lei; doar 19% dintre salariați câștigă lunar peste 1.001 lei.³⁵

Agentia pentru Dezvoltare Regională Centru a realizat un studiu în legătură cu situația demografică a regiunii pentru a evalua la nivel regional informațiile continuate în prognoza națională a populației până în anul 2050. Astfel, în județul Brașov, numărul de locuitori va scădea cu 21 %, cel din Mureș cu 25%, iar cel din Sibiu cu 13%. Analiza ponderii grupelor de vârstă în perioada 2007-2050 arată schimbările care se vor produce în raportul între tineri și vârstnici. Până în 2015, numărul tinerilor se va menține mai mare decât al vârstnicilor, după care raportul se va schimba și populația regiunii va cunoaște un proces accelerat de îmbătrânire. Scăderea absolută pe grupe de vârstă este determinată de rata redusă a fertilității și sporului natural negativ.

4.3 - Ocupații și activități economice

La nivelul anului 2007, în județul Sibiu, repartitia numărului de unități active era astfel: Sănătate și asistență socială – 2%, Agricultură – 3%, Hoteluri și restaurante – 6%, Transporturi – 8%, Construcții – 11%, tranzacții imobiliare – 20%, Industrie prelucrătoare- 15% și Comerț – 32%. Trei ani mai târziu, la nivel regional, lucrurile s-au schimbat în sensul că sectorul de servicii detine acum cele mai multe unități active, în toate cele trei județe studiate. Conform tabelului de mai jos, următorul sector activ este Comerțul și apoi sectorul industrial și cel de construcții.

Tabel 4: Unități locale active din regiunea Centru, pe sectoare ale economiei naționale, în 2010

	Total	Brașov	Mureș	Sibiu
Regiunea Centru	60152	17843	12407	10488
Industria	8432	1981	1773	1397
Construcții	6320	1846	1248	1169
Comerț	20908	6222	4566	3289
Servicii	24489	7794	4820	4633

*Sursa: Institutul Național de Statistică

Rata somajului în cele trei județe s-a situat mereu la nivelul sau chiar sub cea națională. Deși rata medie a somajului a crescut considerabil în anii 2008 (5,8%), 2009 (6,9%), 2010 (7,3%), când a atins un maxim îngrijorător, ea a început să scadă anul trecut 2011, ajungând la 5,12% la 31 decembrie. În februarie 2012, conform datelor furnizate de ANOFM, rata somajului se situează la 5,27%. Județele Brașov, Sibiu și Mureș au urmat această evoluție, conform tabelului de mai jos:

³⁵ Sursa: Sondaj - Standard Outthere, octombrie 2010

Tabel 5: Evolutia ratei somajului intre 2009 si 2012

JUDET	Rata somajului la 31 dec 2009 (%)	Rata somajului la 31 dec 2010 (%)	Rata somajului la 31 dec 2011 (%)	Rata somajului la 29 feb 2012 (%)
BRASOV	8,7	7,06	4,99	5,07
MURES	8,1	7,91	5,88	6,56
SIBIU	8,2	5,81	4,3	4,39

Din structura suprafetelor, se observa ca zona Hartibaciu – Tarnava Mare – Olt este o zona propice pentru cresterea animalelor, agricultura si prelucrarea lemnului. Cu toate acestea exista terenuri agricole care nu sunt productive. Este necesara deci reintroducerea in circuitul economic a terenurilor neproductive, fie prin impadurire, in vederea atingerii optimului de 35% (conform unui studiu al Institutul de Cercetari si Amenajari Silvice) din suprafata totala, fie prin cultivarea acestora. Productivitatea agricola este sub potential (alimentar si non-alimentar). In plus, culturile sunt extreme de slab diversificate, iar nivelul de conformitate cu normele UE este extreme de scazut. Exploatarele mici care totusi exista si functioneaza nu au o dotare tehnica corespunzatoare. Per total, intreaga infrastructura agricola este inadecvata si depasita. Utilizarea de energie din surse regenerabile pare inca o chestiune de domeniul viitorului indepartat pentru multi agenti din zona.

Mare parte din livezile si plantatiile de pomi fructiferi s-au degradat sau au disparut dupa 1989, datorita lipsei de fonduri ale noilor proprietari. Productia de fructe si legume s-a diminuat, iar lipsa locurilor de depozitare a produselor (ex: depozite frigorifice en-gross), precum si distantele pana la cele mai apropiate piete, au impiedicat dezvoltarea acestui sector. Neclaritatile legilor care se aplica, la care se adauga procedeele alambicate si indelungi pentru obtinerea autorizatiilor au descurajat initiativele private. Pe de alta parte, fragmentarea proprietatii si lipsa asocierii mentine exploatarele agricole mici si foarte mici.

Totusi, in zona se practica cu succes culturile de cereale, apicultura si cresterea animalelor (vacii, bivoli, oi etc); aceasta genereaza surse importante de materie prima pentru produse cu mare cautare pe piata (produse naturale, dietetice, mozzarella, industria farmaceutica etc).

In zona de administrare a Grupului de Actiune Local Microregiunea Hartibaciu, peste 86% dintre intreprinderi au mai putin de 10 salariati. Nu exista in zona combinate si fabrici de prelucrare a produselor agricole sau intreprinderi prestatoare de servicii in domeniul agriculturii care au fi putut sa preia si transfera un flux crescut de venituri sau plus-valoare spre populatia locala. Intreprinderile din zona activeaza in domeniul industriei usoare (tapiterie, incaltaminte) nu utilizeaza produsele rezultate din agricultura. Desfacerea productiei este realizata in afara zonei, in special prin exporturi. In Agnita exista doua unitati de prelucrare a lemnului in parchet si trei intreprinderi de productie de mobilier si tamplarie. Aceste intreprinderi au o contributie importanta in cresterea valorii adugate a produselor din lemn (parchet de lux, mobilier din lemn masiv). In sectorul constructiilor, exista un numar ridicat de intreprinderi, de dimensiuni variabile (de la 2-3 angajati pana la 100). Aceste intreprinderi asigura absorbtia unei importante parti a fortei de munca din zona in perioadele propice executarii lucrarilor de constructii; din pacate, in perioadele de toamna-iarna, forta de munca este disponibilizata in somaj tehnic. Cele mai importante intreprinderi sunt detinute de proprietari straini (germani si italieni).

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Investim în mediu. Credem în viitor.

Instrumente Structurale
2007 - 2013

În Marpod și Nocrich, printr-un parteneriat germano-elvețian, au fost achiziționate și modernizate două foste ferme de lapte și s-au dezvoltat structuri de creștere a bovinelor. Acest exemplu reprezintă o oportunitate interesantă pentru micile ferme de lapte care doresc să își extindă activitatea, integrând și producția de carne, pentru proprietari de terenuri agricole care doresc să fie interesați de creșterea de bovine de carne sau pentru proprietarii de pasuni care nu cultivă terenul. Mai mult, concernul proprietar al fermelor oferă suport pentru micii întreprinzători, consultanță periodică și coordonare prin experți în creșterea și tratamentul bovinelor, precum și pentru management agricol și al fermelor ecologice.

Întreaga zonă studiată are o puternică tradiție meșteșugărească, care se menține în mare parte și astăzi: există un număr mare de lucrători independenți care practică meșteșugurile tradiționale (harnasamente, port tradițional, instrumente muzicale, elemente de instalații - jgheaburi, burlane și scocuri, vase pentru prelucrarea fructelor, strugurilor și fabricarea băuturilor alcoolice, construcția de puturi, cosari). În zonă există câteva brutării care produc pâine și produse de panificație tradiționale și întreprinderi de produse lactate; produsele se bucură de un real succes, piața este extrem de receptivă. Din păcate, produsele nu sunt suficient promovate iar societățile comerciale nu au forța financiară necesară pentru penetrarea unor piețe mai puternice, iar piețele locale nu pot absorbi cantități mari de produse. Pondere cea mai mare o au întreprinderile ce practică comerțul, mare majoritate fiind de dimensiuni foarte mici, magazine sătești. Instituțiile financiare au birouri sau agenții doar în Agnita și Rupea, activitatea de creditare fiind extrem de scăzută, în special în ceea ce privește creditul agricol.

La nivel general, există un număr foarte redus de servicii pentru populație dar și pentru turiști.

5 - INFRASTRUCTURA ZONEI

Accesibilitatea, comunicațiile, infrastructura și serviciile legate de transport, serviciile și utilitățile publice disponibile (energie, servicii de sănătate, alimentare cu apă, cu gaz etc) și tratarea deșeurilor sunt servicii esențiale pentru dezvoltarea și evoluția din punct de vedere turistic a unei regiuni. La acestea se adaugă situația legală terenurilor, care este, de cele mai multe ori, o piedică importantă în remodelarea turistică a zonei.

5.1 - Transport și accesibilitate

Reteaua de drumuri și sosele, cea de cale ferată, precum și modalitățile de acces cu avionul, reprezintă un element extrem de important în studiul nostru.

5.1.1 - Transportul rutier

Regiunea de dezvoltare Centru este străbatută de câteva importante cai rutiere internaționale:

- Drumul European E68 care leagă Ungaria de România: Szeged - Punct frontieră Nadlac – Arad – Deva – Sebes – Sibiu – Făgăraș - Brașov

- Drumul European E60 pleaca din Bretania, Franta (pe litoralul Oceanului Atlantic). Are o lungime de circa 3380 de kilometri. Punct frontiera Bor – Cluj Napoca – Targu-Mures – Sighisoara – Brasov – Ploiesti – Bucuresti – Slobozia – Constanta.
- Drumul European E81 leaga Ucraina de Romania Si are o lungime de peste 1.200 de km. Punct frontiera Constanta – Bucuresti – Pitesti – Sibiu – Cluj Napoca – Satu Mare – Punct frontiera Halmeu
- Drumul European E574: Pitesti – Brasov – Bacau
- Coridorul IV Pan-European: Punct frontiera Nadlac – Arad – Deva – Sibiu – Pitesti – Bucuresti

Reteaua de drumuri nationale se impart astfel:

- 5 trasee de drumuri nationale principale, dintre care doua trasee sunt drumuri europene: DN1 (E68), DN7 (E81), DN 13 (Brasov – Tg. Mures), DN 14 (Sighisoara – Medias – Copsa Mica – Sibiu), DN 1J (Bogata – Comana – Sercaia – Fagaras)
- 22 trasee de drumuri judetene: DJ 106, 143, 143A, 142F, 141, 141B, 141, 104D, 104L, 132, 104K, 104M, 109B, 104J, 105, 105 A, 105D, 105 E, 104 G, 106S, 141 A, 104E
- 25 trasee de drumuri comunale : DC 12, 22, 24, 26, 58, 57, 55, 53, 132C, 104F, 21, 21A, 14, 66, 7, 35, 39, 142G, 6, 10, 25, 54, 56A, 28, 29, 32

Conform strategiei de dezvoltare a judetul Sibiu, pe langa lucrarile de intretinere, programele de reabilitare a drumurilor tintesc aducerea conditiilor de trafic la standarde europene, cresterea capacitatii portante pe sectoarele reabilitate, precum si imbunatatirea calitatii traficului, prin construirea unei a treia benzi la urcarea pe pante pentru selectarea traficului greu

Printre proiectele de drumuri aflate deja in executie sau doar in faza de proiect, care vor traversa zona Hartibaciu – Tarnava Mare – Olt, se numara si urmatoarele:

- Autostrazi pe traseele: Pitesti – Sibiu – Sebes – Deva – Arad – Nadlac; Sibiu – Fagaras – Brasov – Ploiesti – Bucuresti; Brasov – Cluj Napoca – Oradea;
- Drum expres cu patru benzi pe traseul Sibiu – Medias – Sighisoara – Odorheiul Secuiesc – Miercurea Ciuc.

In contextul finalizarii tronsonului 1B Fagaras-Sighisoara (52 km) din Autostrada Brasov - Cluj – Bors (Proiectul "Autostrada Transilvania"), prevazut a se realiza in perioada 2010 –2013, aceasta va intersecta DJ 106 (Sibiu – Nocrich – Altina – Birghis – Agnita – Bradeni - limita judet Mures) in zona Bradeni. Din acest motiv, drumul DJ106 va deveni cel mai scurt drum de acces din Autostrada Transilvania in jumatatea de sud a judetului Sibiu. In aceste conditii este de anticipat o intensificare a traficului pe acest drum, cu impact negativ asupra populatiei din localitatile strabatute. Din acest motiv masterplanul judetului Sibiu pentru urmatoarea perioada, propune luarea in considerare a variantei de crestere a importantei drumului comunal DC35, prin reclasarea acestui drum la rangul de drum judetean, reabilitarea acestuia pentru a prelua traficul pe drumul DJ106, devenind o ramura a acestuia.

Drumurile publice, in cea mai mare parte, traverseaza localitati, viteza de circulatie fiind redusa pe aceste sectoare. De asemenea, latimea platformei drumului nu este corespunzatoare, datorita frontului ingust al limitei de proprietate. Drumurile judetene si comunale in mare parte nu asigura o

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Investim în mediu. Credem în viitor.

Instrumente Structurale
2007 - 2013

suprafata de rulare corespunzatoare pentru desfasurarea unui trafic de calatori si de marfa in conditii de siguranta si confort optime. Sectoarele de drum cu probleme, importante pentru aceste comunitati, sunt in mare masura deteriorate de activitatile de exploatare din zona, iar rezolvarea acestor probleme – repararea, modernizarea - devine o prioritate mai ales pentru evitarea izolarii rezidentilor din comunitatile afectate. Drumurile comunale de pamant ingreuneaza accesul intre centrele de comuna si satele apartinatoare, cat si accesul la drumurile nationale si judetene, mai ales in perioadele cand se inregistreaza cantitati mari de precipitatii. In aceste cazuri, pe unele sectoare de drum se produc inundatii si alunecari de teren, ceea ce duce la ingreunarea circulatiei in zonele respective facand cu atat mai necesare investitiile pentru infrastructura rutiera sau/si regularizari ale cursurilor de apa.

O serie de drumuri rutiere (nationale si judetene) au fost reabilitate prin programul Regio, axa 2, DMI 2.1: DJ 106 (Sibiu – Cornatel – Altana – Barghis – Agnita), DJ 142C din judetul Mures si artera principala a orasului Agnita.

In ceea ce priveste transportul public de calatori, oferta operatorilor din zona este insuficienta, situatie care, in lipsa unor initiative rapide, se va agrava, o data cu dezvoltarea din punct de vedere turistic a zonei. Acest aspect este un element cheie pentru o dezvoltare durabila a turismului din zona. Acest lucru va trebui sustinut cu o retea de transport in comun mai performanta, in special intre punctele de atractie ale zonei. In prezent, circula autobuze pe linia Agnita-Sibiu (4 pe zi), in ambele directii. Apoi mai exista curse pe ruta Sibiu-Vurpar, iar pentru navetisti intre Sibiu si Chirpar. Comuna Mihaileni nu este accesibila decat indirect, de pe traseul Sibiu-Seica Mare. Regiile de transport rutier nu deservesc direct localitatile care nu sunt traversate de drumul judetean. Comuna Bruuiu cu satele aferente nu este in retea de transport in comun, nici satul Sasus (comuna Chirpar). Satul Veseud (comuna Chirpar) este legat numai o data pe saptamana. In judetul Mures, exista linii de transport cu autocarul sau cu microbuzul din Sighisoara catre Saes, Apold (cu legatura inspre Vulcan si Daia), Danes, Cris (si mai apoi catre Stejarenii), Vanatori, Cloasterf, Mihai Viteazu, Albesti, Boiu si Soard.

5.1.2 - Reteaua feroviara

Reteaua feroviara cuprinde urmatoarele magistrale:

- magistrala 200: Brasov – Podu Olt – Sibiu – Vintu de Jos – Deva – Arad – Curtici (cale ferat) partial dubla, neelectrificata pe sectorul Ucea – Podu Olt – Sibiu – Vintu de Jos;
- magistrala 300: Bucuresti – Predeal – Brasov – Blaj – Cluj Napoca – Oradea – Episcopia Bihor (cale ferata dubla, electrificata);

In judetul Brasov, linii secundare (trasee de cale ferata simpla neelectrificata) mai exista intre: Ucea – Victoria si Sercaia – Sinca Veche (linie uzinala). Aceste doua linii secundare au fost predate cu contracte de inchiriere catre operatori – societati cu capital privat – in vederea exploatarii comerciale.

Starea tehnica a liniilor existente nu permite viteze mai mari de 60-80 km/h. Astfel, principalele investisii preconizate de autoritati pe termen mediu se vor concentra pe modernizarea liniilor de cale ferata conventionale, astfel incat sa permita viteze de pana la 160 km/h, pe tronsoanele Episcopia Bihor – Cluj Napoca – Sighisoara – Brasov – Bucuresti si Curtici – Arad – Deva – Sibiu – Ramnicu Valcea – Bucuresti, trasee ce fac parte din Coridorul IV Trans-European. Alte lucrari de modernizare vizeaza instalarea de electromecanisme performante pe tronsonul Coslariu (jud Alba) – Sighisoara.

Principalele noduri de cale ferata din interiorul sau din apropierea zonei Hartibaciu – Tarnava Mare – Olt sunt: Sibiu, Medias, Sighisoara, Fagaras si Brasov. Prin aceste noduri de cale ferata se realizeaza legaturi atat cu toata tara cat si cu Europa Centrala si de Vest.

In cadrul acestui subcapitol trebuie mentionata si existenta liniei cu ecartament ingust intre Sibiu si Agnita, pe vechiul traseu al mocanitei. Aceasta nu este in momentul de fata functionala, dar primele demersuri pentru includerea liniei in patrimoniul cultural si realizarea unui itinerariu cu tren de epoca s-au inceput din 2005 de catre Asociatia „Valea Hirtibaciului”, sprijinita de Trustul „Mihai Eminescu”. Pana in prezent s-a obtinut clasificarea liniei de cale ferata ca monument istoric, iar Asociatia de Dezvoltare Intercomunitara „Consortiul de Dezvoltare Interregionala Sibiu – Agnita” a obtinut concesionarea liniei. Pentru implementarea proiectului de reabilitare a liniei si a statiilor de pe traseu si de realizare a itinerariului cu tren de epoca se cauta in continuare resurse financiare.

5.1.3 - Transportul aerian

Cel mai apropiat aeroport de zona studiata este aeroportul international Sibiu. Acesta este amplasat pe DN1, la 6 km de centrul municipiului. Sapte companii aeriene activeaza in prezent pe aeroport, facand legatura catre 11 destinatii interne si internationale din Austria (Viena), Germania (Köln, München si Stuttgart), Grecia (Zakynthos), Italia (Milano si Roma), Romania (Otopeni si Timisoara), Spania (Madrid) si Turcia (Antalya). O noua legatura va exista intre Sibiu si Deventer (Olanda), oras cu care acesta este infratit.

Tabel 6: Situatia traficului pe Aeroportul International Sibiu³⁶

Criteria	2006	2007	2008	2009
Miscari aeronave comerciale	3.820	5.014	5.995	6.419
Total pasageri imbarcati / debarcati	63.623	105.651	141.012	154.160
Total pasageri in trafic	73.103	112.077	165.057	221.361

Aeroportul Sibiu a beneficiat de importante lucrari de modernizare (finalizate in mare parte in anul 2008) pentru a putea sustine cresterea recenta a traficului aerian la acest terminal. Principalele investitii au vizat modernizarea terminalului (in prezent capacitatea de procesare este de 300 de pasageri/ora), dotarea cu aparatura moderna a turnului de control, construirea unui nou terminal pentru serviciul de pompieri, modernizarea pistei de aterizare, a cailor de rulare si a balizajului, redimensionarea cladirii pentru serviciile administrative si amenajarea unui depozit de carburanti. Proiectele pe termen lung ale aeroportului au ca obiectiv realizarea unui terminal cargo si a unei piste paralele pentru avioanele de dimensiuni mici.

Pentru aparate de zbor ultra-usoare, o alternativa o reprezinta aerodromul privat „Magura” din Cisnădie. In apropierea zonei studiate se afla si aeroportul international din Tg-Mures, care opereaza zboruri catre destinatii din Marea Britanie, Germania, Danemarca, Spania, Franta, Italia, Ungaria si catre Bucuresti. In luna martie 2012, Aeroportului Transilvania Târgu Mureş a finalizat negocierile cu unul dintre cei mai mari operatori aeriene low-cost (Ryanair) in vederea operarii unor zboruri ale companiei irlandeze. Astfel, in 2012, se preconizează deservirea a peste 320.000 de pasageri.

5.2 - Utilitati si servicii publice

La nivelul intregii regiuni exista proiecte - finalizate, in implementare sau in faza de proiectare – pentru imbunatatirea retelelor de utilitati.

5.2.1 - Alimentarea cu apa si canalizare

Dimensiunile retelelor de alimentare cu apa si de canalizare sunt insuficiente in zona Hartibaciu – Tarnava Mare – Olt. Multe dintre satele din interiorul zonei nu au o retea de canalizare si nici nu sunt racordate la reseaua de alimentare cu apa. Programul de extindere a acestor retele se realizeaza in doua etape – proiectare si executie – pentru care finantarile se acorda defalcat. Astfel, in faza de proiectare se afla urmatoarele retele:

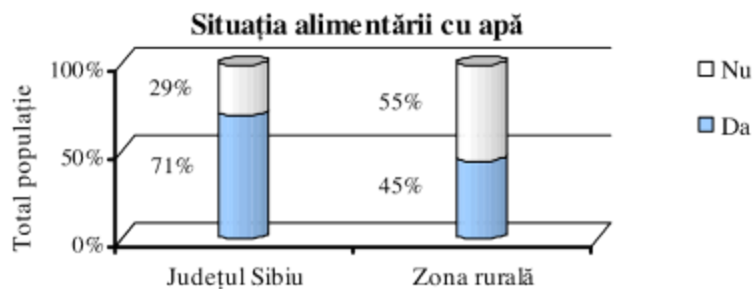
- alimentare cu apa – Agnita (satele Ruja si Coves), Alma, Avrig (satele Bradu si Sacadate), Bruuiu, Merghindeal, Mosna;
- canalizare – Altana, Carta si Agnita; acesta din urma este beneficiarul unui proiect finantat prin Mediu (Apa Tarnavei Mari) prin care se vor reabilita retelele de alimentare cu apa si retelele de canalizare a apei uzate; valoarea lucrarilor este de 18.000.000 euro

In faza de executie se afla proiectele pentru urmatoarele localitati:

- alimentare cu apa – Barghis, Biertan, Boarta si Vurpar;
- canalizare – Arpasu de Jos, Barghis, Bradeni, Retis si Rosia.

Numarul de statii de tratare a apei menajere este in continua crestere, pe langa cele deja existente in mediul urban (Agnita, Avrig) si cel rural (Porumbacu de Jos, Vurpar); in momentul de fata sunt aproximativ 17 statii noi in faza de constructie. In zona Hartibaciu – Tarnava Mare – Olt acestea se afla in localitatile: Richis (Biertan), Bruuiu, Cirta si Mosna. In momentul de fata, este in derulare un proiect, prin POS Mediu, de realizare a unei statii de epurare a apei la Agnita. Alte proiecte similare sunt in desfasurare si in Bradeni, Altana, Barghis, Marpod, Nocrich, Chirpar si Merghindeal.

Un rol important in dezvoltarea acestor retele de infrastructura utilitara il are implementarea unor proiecte in cadrul POS Mediu (de exemplu „Modernizarea infrastructurii de apa / apa uzata in principalele aglomerari din zona Medias, Agnita, Dumbraveni, judetul Sibiu” sau „Reabilitarea si modernizarea sistemului de alimentare cu apa si canalizare in judetul Sibiu”).

Majoritatea comunelor apartinătoare teritoriului GAL Microregiunea Hartibaciu nu detin infrastructura de apa canal centralizata. Numarul locuitorilor racordati din mediul rural al judetului Sibiu este de 45 % din totalul populatiei mediului rural. In mediul rural se constata o deficiente in ceea ce priveste infrastructura de distributie a apei potabile, doar 11 localitati din judetul Sibiu dispunand de sisteme de alimentare cu apa centralizate. Starea tehnica a retelelor de distributie, vechimea lor, instalatii de captare si distribuire a apei de capacitate redusa, pentru unele localitati, calitatea necorespunzatoare a surselor de apa, si functionarea necorespunzatoare a statiilor de tratare, creaza discontinuitati in aprovizionarea cu apa a locuintelor, diminueaza calitatea serviciilor de distribuire a apei potabile furnizate.

La nivelul judetului Mures, dupa cum se poate observa in figurile de mai jos, cu exceptia orasului Sighisoara, si a comunelor Albesti si Apold (aici exista si o statie de tratare), conductele de alimentare cu apa sunt inca in faza de proiectare.

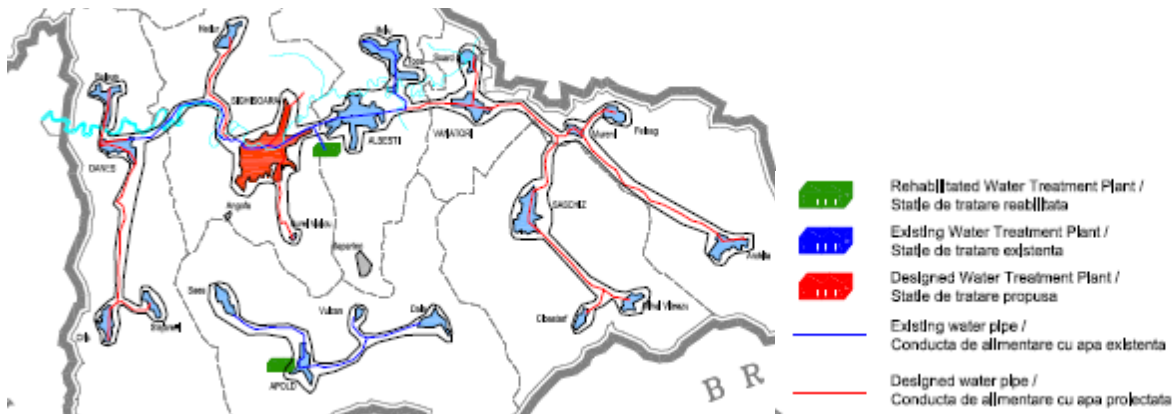

Fig 52: Sistemul de alimentare cu apa din zona Tarnava Mare a judetului Mures in 2008

Sistemul de canalizare din judet este si el in aceeași situație: nici una din comunele din zona studiată nu are un sistem de canalizare. Singura stație de epurare din zona, se afla la Sighisoara. Exista in schimb propuneri de realizare a unor rețele de canalizare si a unor statii de epurare in comunele Saschiz, Apold si Vanatori.

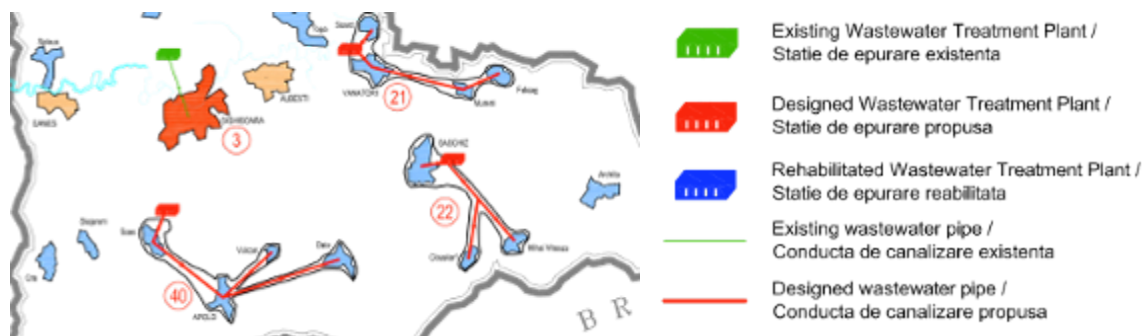

Fig 53: Sistemul de canalizare din zona Tarnava Mare a judetului Mures in 2008

Unul dintre exemplele demne de urmat este satul Viscri, unde in luna mai 2011, a fost inaugurata prima statie de epurare ecologica.

Ministerul Dezvoltarii Regionale si Turismului (MDRT) a lansat, in luna februarie 2012, licitatie publica deschisa pentru proiectarea si executia a 4 de sisteme de canalizare si epurare a apelor uzate si 3 de sisteme de alimentare cu apa a unor localitati din regiune (Dacia, Lovnic, Fiser si Jibert). Lucrarile se vor derula in cadrul Programului National de Dezvoltare a Infrastructurii (PNID).

5.2.2 - Reteaua de gaze naturale, energie electrica si termica

In judetul Sibiu exista rezerve importante de gaze naturale, existand 21 de campuri amplasate in localitiile Loamnes, Copsa Mica, Axente Sever, Slimnic, Bazna, Bradeni, Altana, Barghia, Agnita, Chirpar, Nocrich, Marpod, Laslea si Atel. Sistemul de distributie a gazelor naturale este amplu si destul de bine dezvoltat, insumand 1.268,7 km. Acoperirea la nivelul judetului este buna: 107 de localitatii sunt racordate la rețeaua nationala de gaze, 6 localitatii sunt in curs de racordare si 31 de localitatii sunt propuse pentru racordare in viitor. Cu toate acestea, exista inca localitati care nu sunt incluse in sistemul de distributie al gazelor, principala problema fiind fondurile necesare realizarii proiectelor de racordare (comuna Saschiz, comuna Bradeni, cu exceptia satului Retis).

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Investim în mediu. Credem în viitor.

Instrumente Structurale
2007 - 2013

În zona Hartibaciu, energia electrică necesară provine de la o serie de hidrocentrale amplasate pe râurile Sadu, Olt și Cibin, de la microhidrocentrale și minihidrocentrale (pe râurile Cibin, Sadu, Rasinari, Sebes, Racarita) și de la o centrală electrică de termoficare. Distribuția acestei energii este asigurată prin patru magistrale LEA 400 kv și o magistrală LEA 220 kv (ce măsoară împreună aproape 265 km și asigură transportul energiei în regiune), precum și prin rețele de distribuție de tensiune înaltă, medie și joasă.

Principalele probleme ale sistemului de distribuție a energiei electrice sunt legate de starea tehnică deficitară a acestora, datorată vechimii instalațiilor și echipamentelor, ce creează disfuncționalități în distribuirea energiei virtual toate localitățile sunt conectate la rețeaua de energie electrică, dar există și câteva mici zone sau locuințe individuale din mediul rural care nu sunt încă electrificate (160 de locuințe din Saschiz).

În ceea ce privește energia termică, marea parte a sistemelor centralizate de distribuție nu au mai putut face față necesităților existente din cauza uzurii fizice și morale a echipamentelor și conductelor de transport și a lipsei resurselor financiare necesare atât pentru reparații capitale sau parțiale cât și pentru întreținere. În această situație, alimentarea cu căldură în sistem centralizat s-a restrâns, în unele cazuri centralele termice fiind dezafectate. Astfel, în prezent, o mare parte a populației beneficiază de sisteme de încălzire individuale din surse proprii, microcentrale de apartament sau sobe.

5.2.3 - Salubritate și gestionarea deșeurilor

În urma studiilor de teren efectuate, s-a constatat că în localitățile în care colectarea este realizată de către servicii din cadrul primăriei sau de alți operatori economici, care nu sunt operatori de salubritate, serviciul de colectare nu este corespunzător cu legislația în vigoare, iar depozitarea deșeurilor colectate se realizează pe spații de depozitare necontrolate.

În județul Sibiu sunt în curs de implementare proiecte în sectorul gestionării deșeurilor prin care s-au realizat sau urmează să se realizeze facilități pentru gestionarea deșeurilor, astfel:

- pentru reciclarea deșeurilor de ambalaje, o parte din județ este acoperită de servicii de salubritate, asigurând și sortarea deșeurilor reciclabile. Prin aceste proiecte nu se asigură însă îndeplinirea tintelor astfel încât este prioritară extinderea sistemului de colectare selectivă a deșeurilor reciclabile la nivelul întregului județ și construirea unei stații de sortare la Sibiu;
- pentru reducerea cantității de deșuri biodegradabile de la depozitare, în județ este în curs de implementare sistemul de colectare selectivă a deșeurilor biodegradabile și de asemenea, este în curs de realizare o stație de compostare la Avrig;
- pentru colectarea selectivă a deșeurilor periculoase și voluminoase deși există reglementări legislative prin care este obligatorie implementarea acestei scheme, la nivelul județului nu există nici o investiție în acest sens.

În zona Hartibaciu, toate localitățile beneficiază de servicii de salubritate, vechile gropi de gunoierie neconforme ale comunelor fiind treptat închise până în 2008. La Agnita funcționează o stație de sortare a deșeurilor reciclabile, printr-un proiect finanțat prin PHARE CES 2003.

În județul Brașov, printre proiectele de infrastructură care sunt în derulare, se află și cel pentru realizarea unui sistem de tratare a deșeurilor și apei uzate de la Făgăraș. Conform informațiilor furnizate de primăria municipiului, tot aici, se implementează pe anumite zone pilot, programe de reciclare a deșeurilor

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Investim în mediu. Credem în viitor.

Instrumente Structurale
2007 - 2013

5.2.4 - Energii regenerabile

În prezent, în Transilvania, caracteristica este administrarea terenurilor agricole de către întreprinderi mici sau foarte mici care folosesc des tehnologii învechite. Ca urmare a aderării României la UE în anul 2007 structurile agricole prezente sunt supuse unor schimbări structurale majore, schimbări care implică totodată și structurile economice și sociale ale întregului spațiu rural. Multe terenuri agricole care nu sunt administrate corespunzător sunt lăsate în paragină; deși în Transilvania există încă terenuri împadurite întinse, administrarea acestora nu se realizează peste tot în mod corespunzător. Există pericolul ca zone de importanță deosebită pentru imaginea caracteristică a peisajului transilvan să fie distruse.

În căutarea de moduri alternative pentru folosirea și administrarea terenurilor în sudul Transilvaniei s-a evidențiat ca fundament al conceptului pentru dezvoltare regională folosirea energiei rezultată în urma prelucrării biomasei și al altor surse regenerabile de energie și materii prime. Folosirea diferitelor surse de energii regenerabile trebuie să fie legată în același timp și cu sistemul de încălzire a gospodăriilor. În prezent, în sate încălzirea se realizează în principal cu lemne iar pentru gătit se folosește gazul metan.

Prețul gazului metan a crescut foarte mult în ultimii ani. În consecință, populația rurală este dispusă să folosească și alte surse de energii „alternative”. La începutul anilor '90 în multe țări europene modernizarea sistemelor de încălzire s-a realizat pe baza folosirii combustibililor fosili. Aceste greșeli pot fi evitate în viitor prin folosirea energiilor regenerabile a căror dezvoltare tehnologică a făcut în ultimii 15 ani un salt imens. În concluzie există deja fundamentul tehnologic pentru fabricarea și utilizarea acestor sisteme.

În prezent în sudul Transilvaniei pe valea Oltului există numeroase hidrocentrale iar în unele sate s-au făcut primele încercări cu sistem de încălzire solară. În anul 2006 a fost elaborată, de către grupul de pregătire Leader din Valea Hartibaciului, un plan de acțiune pentru dezvoltarea durabilă a spațiului rural. Primul pas în promovarea folosirii energiilor regenerabile a fost făcut de primarul din Agnita prin aprobarea amenajării unor cladiri cu sistem de încălzire din biomasa pe baza de lemne.

5.2.5 - Telecomunicații, tehnica de calcul și canale media

De la dezvoltarea serviciilor de furnizare a internetului, în special a tehnologiei wireless și transmisiei internet prin radio, progresul în ceea ce privește conectarea localităților la acest serviciu a fost extrem de rapid. Numărul de utilizatori a crescut, de asemenea, extrem de repede. Primăria Agnita a fost cooptată în proiectul „Cresterea accesului la serviciile de internet” derulat de Ministerul Comunicațiilor și Societății Informaționale, proiect ce are drept scop acoperirea cu rețea de internet wireless (fără fir) a cât mai multor spații publice din țară pentru un acces mai bun al populației la informație.

Pentru această primărie a încheiat un contract de comodat cu Ministerul Comunicațiilor și Societății Informaționale pe o perioadă de 2 ani, privind transmiterea dreptului de folosință, asupra unor bunuri mobile, care sunt parte componentă a proiectului „Cresterea accesului la serviciile de internet”, toate acestea pentru ca locuitorii orașului să aibă un acces gratuit la informație pe toată perioada anului. „Hotspotul” este amplasat într-o zonă centrală. O inițiativă similară a avut un furnizor de internet din Agnita care a montat un router wireless în „Turnul Sasilor”, permițând legătura prin tehnologie wireless pe o rază de cca. 300 m.

Majoritatea scolilor din mediul urban dispun de computere și legătura la internet. Practic, începând cu 2009, toate localitățile au acces la un furnizor de internet (fie Romtelecom- prin serviciul Click Net, fie prin alți furnizori de CATV, telefonie sau furnizori de nivel local).

În concluzie, gradul de acoperire a rețelelor de comunicare, mass-media și a serviciilor Internet este în procent ridicat, fiind rezolvate aproape toate solicitările de instalare de posturi telefonice din mediul urban și rural. De asemenea, activitățile de radio, televiziune și presa sunt reprezentate printr-un număr mare de cotidiene locale sau zonale. Viața cotidiană regiunii este reflectată în materiale de presă scrisă sau on-line, în două sau chiar trei limbi (germană, engleză, maghiară etc), și în publicații cu specific (economic, cultural etc). La nivel rural, se evidențiază o tendință a comunităților locale de a îmbrățișa această formă de comunicare – iată câteva exemple: Gazeta Hirtibaciului, Gazeta de Apoldu de Jos, Vatra Saschiziana etc.

5.2.6 - Servicii medicale și de urgență

Serviciile medicale în mediul rural sunt reprezentate prin cabinetele medicilor de familie, prezente în general, în fiecare localitate. Spitalele din zonă, se află în municipiile din regiune (Agnita, Sighisoara, Rupea, Făgăraș, Avrig).

În zona Hartibaciu funcționează serviciul SMURD, înființat de Agnita (finanțare Remssy din partea Guvernului Elvețian) și finanțat printr-un parteneriat cu 6 comune. În județul Mureș există un serviciu de ambulanță la Sighisoara. În județul Brașov, Inspectoratul pentru situații de urgență are în subordine o locație teritorială în zona studiată, și anume la Făgăraș.

5.2.7 - Alte servicii

Repartiția oficiilor postale este extinsă în zona Hartibaciu – Tarnava Mare – Olt. Fiecare localitate are cel puțin un oficiu postal, după cum se poate vedea în exemplul județului Brașov, din imaginea de mai jos.

Fig 54: Distribuția rețelei de ATM-uri și a oficiilor postale în județul Brașov

În celelalte două județe, Sibiu și Mureș, rețeaua de ATM-uri se concentrează în jurul orașelor Agnita, Avrig, Sibiu și Sighisoara, dar există un bancomat și în Arpasu de Jos.

În regiune există și câteva benzinării, la Agnita, Ighisul Vechi (Birghis), Dumbraveni, Sighisoara, Albesti, Vanatori, Rupea și Voila.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Investim în mediu. Credem în viitor.

Instrumente Structurale
2007 - 2013

5.3 - Turism

In prezent, zona Hartibaciu – Tarnava Mare – Olt este cunoscuta prin cateva “hot-spot”-uri din punct de vedere turismului istoric si cultural: Viscri, Biertan, Medias, Sighisoara. Potentialul ecoturistic al zonei a fost valorificat suite à des initiatives privées menées par des associations telles la fondation adept. Néanmoins, un travail important reste à réaliser afin de fédérer les différentes initiatives des communautés locales et des acteurs publics autour d’une politique de développement touristique commune et durable.

Turismul cultural-istoric este favorizat de existenta a numeroase monumente istorice si de arhitectura pe intreg teritoriul regiunii, de multitudinea de obiceiuri, traditii, evenimente culturale cu caracter periodic. Mare parte dintre evenimente sunt organizate/sprrijinite de autoritatile publice locale si sunt organizate de acestea, in colaborare cu asociatii si fundatii non-guvernamentale, sustintue de asociatiile judetene pentru promovarea turismului.

Turismul religios se poate dezvolta prin prezenta unor lacase de cult ale diferitelor etnii si confesiuni ce traiesc in aceasta regiune (ortodoxi, catolici, evanghelisti, mozaici, reformati, luterani etc). Momentele importante din calendarele religioase si marile sarbatori sau evenimente pot atrage un aflux mare de credinciosi. Pe teritoriul studiat se gasesc mai multe complexe monahale si numeroase biserici cu valoare istorica si arhitecturala deosebita.

Turismul sportiv sau turismul activ este un domeniu care incepe sa se dezvolte si in Romania, regiunea Hartibaciu – Tarnava Mare – Olt fiind una dintre zonele unde oferta turistica include, in cateva zone, si activitati de genul echitatie, mountainbike, „vanatoarea de imagini” tip safari ale unor specii de animale in habitatul lor natural, sau birdwatching.

Turismul rural reprezinta una dintre cele mai eficiente solutii de armonizare a cerintelor turismului cu exigentele protejarii mediului si dezvoltarii durabile. Frumusetea zonei rurale si conservarea culturii face ca acest segment sa fie foarte atractiv atat pentru turismul intern, cat si pentru turismul extern. In ultimii ani turismul rural s-a dezvoltat cu sustinerea unor initiative private ale unor organizatii neguvernamentale, ca Fundatia ADEPT, Mihai Eminescu Trust sau Mioritics. Cu toate acestea, este nevoie de o serie de eforturi pentru sustinute pentru a reuni diversele inițiative ale comunităților locale și actorii publici în jurul unei politici comune și de dezvoltare durabilă a turismului. Turismul rural isi gaseste adepti printre persoanele interesate de retragerea in natura, absenta mediului mecanizat si a poluarii sonore, intoarcerea la autenticitate si traditii. Agroturismul este practicat in special in zona Vaii Hartibaciului si in Viscri, zone ce constituie un areal cu un potential natural, istoric si turistic deosebit. Aceasta forma specifica de turism rural este bazata pe asigurarea, in cadrul gospodariei taranesti, a serviciilor de cazare, masa, agrement si alte servicii complementare acestora, fiind practicata de micii proprietari din zonele rurale, de obicei, ca activitate secundara, activitatea desfasurata in gospodaria sau ferma proprie ramanand principala ocupatie si sursa de venit. In judetul Brasov exista pensiuni eco-certificate, precum si tururi eco-certificate oferite de operatori brasoveni, precum cele din zona Bunesti - Viscri, zona incipienta in practicarea ecoturismului, dar cu un potential deosebit pentru o dezvoltare ulterioara in aceasta directie.

5.3.1 - Judetul Brasov

Acest judet este cel mai greu de analizat doar pe regiunea inclusa in studiul de fata, deoarece datele existente sunt calculate la nivel judetean, incluzand aici si regiunea Valea Prahovei, orasul Brasov si statiunea Poiana Brasov, cateva dintre cele mai cautate destinatii din Romania de catre turistii interni. In anul

2009, din totalul unitatilor de cazare acreditate, 40% il reprezentau pensiunile turistice rurale, urmate de cele urbane. Conform institutului de statistica, in octombrie 2011, lucrurile se prezentau astfel:

Tipuri de structuri de primire turistica	2010	2011
	oct.	oct.
Total judet	89107	113952
din care:		
Hoteluri	55920	75930
Moteluri	3053	3678
Vile turistice	4128	4676
Cabane turistice	2807	2277
Pensiuni turistice	14700	14803
Pensiuni agroturistice	7092	10598

65% hoteluri, 13% pensiuni turistice, 9% pensiuni agroturistice, 5% moteluri, 5% vile turistice, 3% cabane turistice. In comparatie cu anul precedent, a existat o crestere a numarului de unitati existente, cu exceptia cabanelor turistice.

Numarul de innoptari la nivel judetean a crescut si el fata de aceeasi perioada a lui 2010, cu o medie de 27%. In 2011, cum era de asteptat, maximul a fost atins in lunile de vara, in perioada mai – septembrie. In aceste conditii, indicele de utilizare neta a locurilor de cazare, s-a

situat pe toata ce-a de-a doua jumatate a anului trecut, in jurul valorii de 22 – 23 %.

5.3.2 - Judetul Mures

In primele zece luni ale lui 2011, numarul de turisti care au vizitat judetul Mures a fost de 214675 (cu 41535 mai multi fata de aceeasi perioada a anului precedent), determinand o crestere de 24%. Numarul de innoptari a crescut si el cu aproximativ 10%, durata medie a sejurului fiind de 2-3 innoptari / turist. In schimb, indicele de utilizare neta a locurilor de cazare, a scazut cu 1.1%, la o valoare de 30.6%, fata de octombrie 2010. Turistii straini care viziteaza judetul Mures provin, in marea lor majoritate, din Europa, mai precis din Ungaria (27%), Germania (12%), Italia (8%), Republica Moldova (8%), Franta (5%), Danemarca (5%) si Spania (4%).

Tabel 7: Repartitia sosirilor si innoptarilor in judetul Mures, in 2011

Indicator		10 luni 2010	10 luni 2011
Total turisti	Sosiri	173140	214675
	Innoptari	445355	490371
Turisti rezidenti in Romania	Sosiri	134332	168245
	Innoptari	359478	390719
Turisti nerezidenti in Romania	Sosiri	38808	46430
	Innoptari	85877	99652

5.3.3 - Judetul Sibiu

Ca si in cazul judetului Brasov, judetul Sibiu este o destinatie turistica recunoscuta in Romania, atat pentru turistii romani, cat mai ales pentru straini (in principal in cadrul unor circuite turistice culturale, dar nu numai). Principalele probleme care afecteaza dezvoltarea turismului in judet raman numarul destul de important de unitati de cazare care nu sunt clasificate dupa normele Ministerului

Turismului (in special in zonele rurale), insuficienta pregatire a personalului din turism (la nivel de management al activitatii turistice in mediul rural, in alimentatie publica, la nivelul ghidaj profesional) si neexploatarea adecvata a unor resurse turistice cu potential, cum este Valea Hartibaciului.

Numarul de innoptari	2010	2011
	oct.	oct.
Total judet	36697	33492
din care:		
Hoteluri	30728	29357
Moteluri	1531	1050
Vile turistice	1256	1001
Cabane turistice	529	335
Pensiuni turistice	832	301
Pensiuni agroturistice	1229	1068

La nivel statistic judetean, anul 2011 a adus o scadere usoara a numarului total de structuri de primire turistice. In timp ce numarul de hoteluri si de vile turistice a crescut usor, numarul motelurilor si al pensiunilor turistice a scazut la jumătate. Numarul de innoptari a scazut usor, cu un procent de 9%, in sa cu toate acestea, indicele gradului de ocupare a

crescut, fata de aceeasi perioada a anului 2010, cu aproximativ 4%, ajungand la 24%.

Satul Biertan beneficiaza de un flux de turisti anual mediu de aproximativ 50.000-60.000 de persoane (dintre care o parte foarte importanta vara), majoritatea fiind straini³⁷. Pe perioada iernii, biserica este inchisa si se poate vizita numai in grupuri de peste 20 de persoane. Din perspectiva faptului ca a fost sediul Episcopiei Evanghelice,

Biertan este o importanta zona pentru comunitatea sasilor, astfel ca unul din importantele evenimente ale acestei comunitatii, si anume „Zilele Sasilor”, are loc aici.

Lipsa spatiilor de cazare caracterizeaza Podisul Hartibaciului, zona cu atractii deosebite, reprezentate, in primul rand, de bisericile fortificate si de satele traditionale. Principalele probleme, care impiedica valorificarea mai puternica a acestei regiuni, sunt legate de structura economica, dar si de lipsa unor centre polarizatoare, care sa dinamizeze activitatile din zona.

In conformitatea cu prevederile OUG 142 / 2008, privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului national, o serie de localitati din regiunea Hartibaciu au fost desemnate ca avand resurse naturale antropice mari si foarte mari, in sa cu mari probleme, atat la infrastructura turistica, cat si la cea tehnica: Altana, Bradeni, Iacobeni, Merghindeal, Nocrich, Rosia, Vurpar si Agnita. Lipsuri importante in infrastructura turistica se remarca si in localitatea sit UNESCO Valea Viilor. De asemenea, se poate vorbi despre o penurie de unitati de alimentatie deschise publicului larg in majoritatea zonelor turistice rurale (uneori, posibilitatile turistilor de a servi masa in localitatea de cazare sunt fie oferta gazdei exclusiv pentru clientii cazati, fie „self-catering”).

Tipuri de structuri de primire turistice	2010	2011
	oct.	oct.
Total judet	21759	21638
din care:		
Hoteluri	17842	18935
Moteluri	1456	726
Vile turistice	520	597
Cabane turistice	324	319
Pensiuni turistice	463	189
Pensiuni agroturistice	689	526

Fig 55: Repartizare structurilor de cazare si alimentatie in judetul Sibiu (sursa: AJTS, Ministerul Turismului, 2009)

³⁷ Sursa: Masterplan in domeniul turismului in judetul Sibiu – Marketscope, Ianuarie 2010

Cu toate acestea, exista totusi si cateva initiative private de amenajare de spatii turistice, cum ar fi tabara de vara din Noul sasesc, comuna Laslea sau reseaua de “case de oaspeti” disponibile pentru inchiriere, de la Copsa Mare. Acestea ofera atat servicii de cazare, cat si servicii de catering, cu produse biologice, dar si animatii turistice (excursii la obiectivele din apropiere, plimbari in aer liber sau cu trasura, activitati sportive, cursuri de gatit sau cules de trufe).

Reteaua principalelor centre de informare turistica identificate acopera zonele cu atractii turistice cheie: Biertan, Medias si Valea Viilor; Sighisoara, Sibiu si Avrig, in apropiere. Un alt puncte de informare preconizat a fi deschis pe termen scurt este cel de la Sasaus, singurul pana in prezent in Valea Hartibaciului. Un centru de informare turistica in zona respectiva ar fi util pentru popularizarea posibilitatilor de turism, destul de putin cunoscute si exploatate in prezent.

6 - « AUDIT » ORGANIZATIONAL

Fig 56: Actori si stakeholderi in turism

6.1 - GAL-uri

Grupurile de Actiune Locală (GAL) sunt asociatii cu statut juridic, formate pentru construirea de capacitati locale si pentru ocuparea fortei de munca din mediul rural. Aceste grupuri joaca un rol important in ce priveste mobilizarea potentialului endogen al zonelor rurale. La nivelul regiunii Hartibaciu – Tarnava Mare - Olt, existau urmatoarele structuri de tip GAL:

- GAL Podisul Mediasului: 80.000 ha, 54.000 locuitori

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Investim în mediu. Credem în viitor.

Instrumente Structurale
2007 - 2013

- GAL Microregiunea Hirtibaciu: 118.800 ha, 39.462 locuitori
- GAL Tara Oltului: 68.348 ha, 27.960 locuitori, densitate
- GAL Dealurile Tarnavelor: 81 400 ha, 29 114 locuitori
- Asociatia GAL- Microregiunea Valea Sambatei, care cuprinde satele Beclean, Cincu, Dragus, Harseni, Lisa, Recea, Sambata de Sus, Soars, Ucea, Vistea si Voila
- Asociatia Rasaritul Fagarasului (include localitatile Comana, Mandra, Parau, Sercaia, Sinca Veche, Sinca Noua, Poiana Marului, Recea, Harseni)
- Asociatia pentru dezvoltare durabila Rupea-Cohalm (Bunesti, Cata, Jibert, Ungra, Homorod, Hoghiz, Racos, Rupea).
- Asociatia Transilvana Brasov Nord,

Grupul de Actiune Locala (GAL) „Asociatia Transilvana Brasov Nord” a obtinut prima finantare nerambursabila, pentru proiectul „Functionarea Grupului de Actiune Locala, dobandirea de competente si animarea teritoriului”. Finantarea a fost obtinuta pe submasura 431.2, Axa LEADER a Planului National de Dezvoltare Rurala si este in valoare de 2,35 milioane de lei (572.000 de euro). Aceste fonduri vor fi folosite pentru punerea in aplicare a proiectelor de dezvoltare rurala din zona Apata, Augustin, Bunesti, Cata, Hoghiz, Homorod, Jibert, Maierus, Ormenis, Racos, Rupea, Ticus si Ungra. Proiectul se va derula pe o perioada de patru ani, iar fiecare proiect finantat din aceste fonduri va putea avea o valoare de maxim 200.000 de euro.

Urmind modelul comunelor din Rasaritul, cinci comune de pe Valea Simbetei si Dejaniului vor sa se reuneasca intr-o asociatie. Acestea doresc sa acceseze un proiect pe Programul Operational de Pescuit (POP). Este vorba de comunele: Recea, Beclean, Lisa, Simbata de Sus si Voila. „Pastravarii Fagarasului” isi propun sa incurajeze pescuitul prin infiintarea de crescatorii pentru pastrav. De curind a fost depusa documentatia pe acest proiect, si se asteapta un raspuns.

Noi proiecte finantate de Uniunea Europeana au fost demarate din Actori Publici Locale sau sunt in curs de implementare si vizeaza atat ocuparea fortei de munca, cat si, implicit, cresterea nivelului de dezvoltare economica in zona. Sunt demne de amintit proiectul pentru infiintarea unui atelier pentru confectionarea unor obiecte din rachita in Apold - finalizat (25.000 Euro), infiintarea unei Asociații Agricole, in aceeasi comuna. In prezent se are in vedere extinderea parcului de masini agricole al Asociației in scopul luarii in cultura a intregii suprafete agricole detinute de rromi, cca 1200 ha. Infiintarea unei fabrici de materiale de constructie ar facilita intr-o mare masura innoirea si modernizarea spatiilor de locuit.

In perioada 2008-2009, in judetul Sibiu au fost depuse proiecte integrate pe Axa III, Masura 322 "Renovarea, dezvoltarea satelor, imbunatatirea serviciilor de baza pentru economia si populatia rurala si punerea in valoare a mostenirii rurale", un numar de 45 comune, 5 asociatii de dezvoltare intercomunitara si o fundatie. In urma evaluarii, au fost aprobate 5 proiecte ale comunelor Cirta, Alma, Tilisca, Blajel, Loamnes si proiectul Asociației de Dezvoltare Intercomunitara Marpod-Nocrich, restul proiectelor se afla in curs de evaluare.

In anul 2008, a fost initiat un proiect de succes al asociatiei GAL Microregiunea Hartibaciu, si anume Transilvanian Brunch. Acesta se doreste a fi un exercitiu de cunoastere reciproca si colaborare in Valea Hartibaciului dar si ca un exercitiu de promovare a produselor locale. Totodata a fost si un

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Investim în mediu. Credem în viitor.

Instrumente Structurale
2007 - 2013

bun motiv de intalnire multiculturala, informala, a celor care activeaza in turism, cultura, dezvoltare rurala si sociala, agricultura ecologica, renovare si restaurare, branse care intr-un fel sau altul se completeaza si regasesc in multe initiative si proiecte actuale. Brunch-urile sunt organizate de regula in ultima sambata a fiecărei luni intr-o locatie diferita, iar din 2010, aceste evenimente s-au imbogatit cu momente culturale ce pun accent pe specificul local.

6.2 - Societatea civila

Multe din proiectele durabile din zona Hartibaciu – Tarnava Mare – Olt, in speciale cele legate de valorificarea traditiilor si a patrimoniului cultural, au fost si inca sunt, in marea lor majoritate, initiative ale societatii civile din regiune.

Restaurarea bisericilor fortificate este un alt domeniu de interes, care a beneficiat de finantare in ultimii ani. Prin ajutorul fondurilor europe destinate conservarii patrimoniului sau din fonduri proprii, **Biroul de Coordonare Biserici Fortificate al Consistorarului Bisericii Evanghelice din Sibiu** a efectuat lucrari de reparatii sau restaurare la bisericile din Agnita, Daia, Chirpar, Carta, Copsa Mare, Dealu Frumos sau Rosia. O serie de biserici fortificate din zona Hartibaciu sunt in continuare incluse in acest program de restaurare, cu finantare prin POR 2007-2013, DMI 5.1. In februarie 2011, a fost lansat apelul de proiecte pentru executia lucrarilor de reabilitate a urmatoarelor biserici: Bunesti, Crit, Mesendorf, Apold, Archita, Cloasterf, Dealu Frumos, Netus si Stejaris. Valoarea totala a investitiilor este estimata la 8.6 milioane de lei, fara TVA.

Fundatia ADEPT, cu sediul in Saschiz, este una dintre organizatiile cele mai active din regiune in promovarea patrimoniului cultural si traditional al zonei. Aceasta fundatie sustine si popularizeaza conceptul de "Slow Food" in regiunea Tarnava Mare. Aceasta notiune inseamna mancare ecologica, buna si sanatoasa, promovata si comercializata prin legaturi de parteneriat intre producatorii, consumatorii, proprietarii de hoteluri si restaurantele din zona. "Saxon Village Preserves" (trad: Conservele din satele sasesti) este un proiect creat pentru a promova vechile traditii de productie a diverselor tipuri de muraturi si conserve. Cursurile de pregatire asigura igiena de baza pentru producatorii mici, bazandu-se pe cursurile Societatii Regale de Sanatate Publica din Marea Britanie. Promovarea acestui curs este o conditie esentiala inainte de a deveni membru al asociatiei. Slow Food incurajeaza si sustine lanturile de aprovizionare scurte care leaga producatorul si consumatorul direct oriunde este posibil, de asemenea incurajeaza si sustine promovarea aromelor si gusturilor produselor locale.

In acest context, la Saschiz, s-a construit un imobil pentru ca producatorii sa aiba o locatie pentru realizarea preparatelor, care a fost autorizata pentru vanzari cu amanuntul. „Hambarul alimentar” a fost autorizat de Directia Sanitara Veterinara si pentru Siguranta Alimentelor (DSVSA) pentru realizarea produselor in vederea vanzarii cu amanuntul in Romania si alte tari. El va ajuta producatorii mici din regiune sa continue sa foloseasca retetele lor traditionale, respectand, in acelasi timp, noile cerinte alimentare de siguranta. Hambarul alimentar este folosit pentru a produce o varietate de gemuri si muraturi, pentru imbutelierea mierii si pentru a impacheta plante fitoterapeutice. Se creaza astfel, premisele asigurarii unor facilitati comune pentru marketing, controlul calitatii, furnizarea etichetelor si a ambalajelor. Hambarul va fi folosit pentru a dezvolta o varietate de branzeturi din laptele al vacilor si oilor care pasc pe pajistile din regiune.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Investim în mediu. Credem în viitor.

Instrumente Structurale
2007 - 2013

Pentru a asigura sustenabilitatea proiectului, inceput de Fundatia ADEPT, prin comercializarea produsele alimentare traditionale din regiunea Tarnava Mare, a fost infiintata o antrepriza sociala, numita Compania de mancaruri Transilvania SRL. O selectie de produse din satele sasesti – conserve si muraturi – pot fi acum achizitionate si in afara tarii, in Scotia, Anglia, iar in acest moment sunt cautate si alte canale de comercializare in Romania, Gemanian, Italia, Olanda si Marea Britanie

Mesteri artizani din Tarnava Mare este un alt proiect al fundatiei, menit sa promoveze mestesugurile traditionale si pentru a ajuta cu accesul la piata. La Saschiz, au fost organizate ateliere despre o serie intreaga de mestesuguri si indeletniciri traditionale, cum ar fi utilizarea plantelor naturale pentru a vopsi lana folosita de tesatori. Covoarele create aici, au fost prezentate, in 2008, in cadrul unei expozitii, organizate la Londra.

Fundatia Mihai Eminescu Trust (MET) deruleaza, de peste 10 ani, proiecte de conservare a peisajului natural si cultural din fostele sate sasesti ale regiunii. Misiunea fundatiei, in stransa colaborare si implicand comunitatile locale, este aceea de a salva cladirile vechi, acoperisurile, si fatadele caselor si cladirilor traditionale. MET sustine metodele traditionale de constructie, precum folosirea mortarului cu var si a structurilor ornamentale, care confera cladirilor un caracter distinct. De-al lungul timpului, 25 de sate si 4 orase din regiune si din apropierea ei, in total 600 de proiecte, au beneficiat de suportul MET. Un numar insemnat de case vechi sau monumente istorice au fost restaurate in cadrul acestor proiecte, in localitati din zona Hartibaciu – Tarnava Mare – Olt: Biertan, Malancrav (conacul Apafi), Alma Vii (vechea scoala), Crit, Mesendorf, Viscri, Floresti sau Hosman. Proiectul “Satul de sine-statator”, a fost demarat in anul 2000 si sustine in continuare revitalizarea comunitatilor rurale si dezvoltarea lor durabila, prin valorificarea patrimoniului existent. Acest proiect sustine transformarea caselor, partial locuite sau abandonate, in case de oaspeti, acordandu-se prioritate egala restaurarii si regenerarii economice. MET sustine financiar agricultorilor si mestesugarii locali pentru a incepe mici afaceri, in vederea imbunatatii nivelului de trai si a infrastructurilor satesti. In 2010, 150 de localnici au fost formati in meserii traditionale (fierarie, tamplarie sau zidarie). Pana in 2011, timp de cinci ani, fundatia a fost custodele Rezervatiei Naturale “Stejarii secolari de la Breite Municipiul Sighisoara”.

Proiectul Sosate din lana naturala din Viscri, initiat de doi cetateni germani, stabiliti in sat, a aparut la sfarsitul anilor ‘90. Sosetele crosetate din vechi pulovere de lana de catre femeile din sat erau la inceput date in schimbul alimentelor (zahar, ulei sau paine). La acest proiect participa 125 de femei din sat, iar “productia” se ridica la aproximativ 10.000 de perechi de Sosete, manusi, caciuli, pulovere sau papuci de pasla care ajung la depozitul central din Naumburg (Germania), de unde se vand in toata tara, sau la cafeneaua internationala din Viscri.

Agentia de Dezvoltare Durabila a Judetului Brasov este o organizatie care, prin proiectele desfasurate, sustine atat autoritatile publice locale, cat si cele private, in desfasurarea de proiecte. Rolul principal detinut de ADDJB este legat de elaborarea strategiilor de dezvoltare locala, prin realizarea de materiale informative, instruirea/ sprijinirea personalului din primarii in vederea elaborarii strategiei, identificarea impreuna cu actorii locali a proiectelor eligibile si a surselor de finantare, precum si integrarea in context judetean a actiunilor si masurilor propuse.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Investim în mediu. Credem în viitor.

Instrumente Structurale
2007 - 2013

Grupurile de inițiativa al Romilor (Agnita, Bradeni, Chirpar, Vurpar) au sprijinit integrarea romilor din localitățile din Valea Hartibaciului prin construirea de locuințe și a unui dispensar pentru romi, la Chirpar.

Fundatia Heritas este o fundație pentru dezvoltare integrată, proiecte și revitalizarea patrimoniului cultural, care a luat ființă în luna mai 2007. HERITAS beneficiază de o experiență de peste 10 ani în domeniul reabilitării de clădiri monumente istorice în centre, zone și cartiere istorice. Scopurile Fundației se concentrează asupra potențialului de dezvoltare oferit de zona transilvană în domeniile reabilitare / restaurare, dezvoltare urbană / rurală și turism, precum și pe implementarea experiențelor dobândite în toate regiunile țării. Printre proiectele derulate în regiune, se afla acordarea de consultanță tehnică gratuită pentru proprietarii de imobile istorice privind activități de reabilitare și modernizare, de la consultanță verbală până la elaborarea unui raport de consultanță cu o prezentare detaliată a degradărilor și problemelor existente, a soluțiilor și a măsurilor propuse, prioritizarea măsurilor de reabilitare, evaluarea cantităților și a costurilor. La începutul lunii mai 2011 Fundația HERITAS a lansat broșura "Cele 15 sate premium din județul Sibiu", care prezintă 15 locații de excepție cu un mare potențial de a se dezvolta pe viitor în atracții turistice, incluzând informații legate de peisaj, istorie, păstrarea arhitecturii clădirilor, amenajarea spațiului public, posibilitățile de cazare și varietatea gastronomică de la fața locului. Broșura este disponibilă în limbile română și germană și a fost distribuită CIT-urilor din județul Sibiu, pensiunilor și organizațiilor prezente la fața locului în satele premium, precum și la târguri de turism din țară și din străinătate.

6.3 - Cooperare și dezvoltare

GAL Microregiunea Hartibaciu a încheiat un acord de cooperare în vederea implementării în parteneriat a unui proiect ce vizează implementarea mai multor proiecte precum: RURAL PRO JOBS,, deșus în cadrul Axa prioritară 5 din POS DRU : " Promovarea măsurilor active de ocupare ", Domeniul de intervenție 5.2 : " Promovarea sustenabilității pe termen lung a zonelor rurale în ceea ce privește dezvoltarea resurselor umane și ocuparea forței de muncă ". Același GAL a semnat 4 intenții de cooperare, dintre care două sunt cu GAL-uri din Austria și Germania:

- „Sprijinirea turismului rural și a marketingului produselor regionale” împreună cu GAL Flaming-Havel - Germania
- „Sprijin în implementarea strategiei GAL Microregiunea Hartibaciu” cu Asociația LEADER – Verein Wachau- Dunkelsteinerwald - Austria
- „ Promovarea și protejarea patrimoniului cultural din Transilvania”, în colaborare cu Asociația GAL Podisul Mediasului
- „ Sustinerea reciprocă în implementarea strategiilor LEADER” cu Asociația GAL „Rasarițul Tarii Făgărașului”

Conform propriei strategii de dezvoltare, microregiunea Hartibaciu intenționează să desfășoare acțiuni de cooperare și cu alte teritorii rurale (GAL) din România și/sau din UE în vederea extinderii experiențelor locale și îmbunătățirea strategiilor locale, pentru schimbul de informații și idei noi, schimb de experiență și stimularea inovației.

Consiliul Județean Sibiu lucrează în parteneriat Consiliul General Ille-et-Vilaine – Franța, în cadrul unei convenții – cadru de Cooperare Descentralizată. În cadrul acesteia, un domeniu important

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Investim în mediu. Credem în viitor.

Instrumente Structurale
2007 - 2013

este Agricultură și Dezvoltarea Rurală, partenerii francezi oferind suport și know-how pentru agricultorii români.

Proiectului de cooperare romano-german "Reabilitarea centrului istoric Sibiu/Hermannstadt", derulat de către Societatea Germană pentru Cooperare Tehnică (GTZ) și Primăria Municipiului Sibiu, în perioada 2000-2007, a avut în vedere oferirea de asistență tehnică primăriei în abordarea problematicei revitalizării centrului istoric Sibiu, care a fost desemnat capital europeană a culturii în 2007.

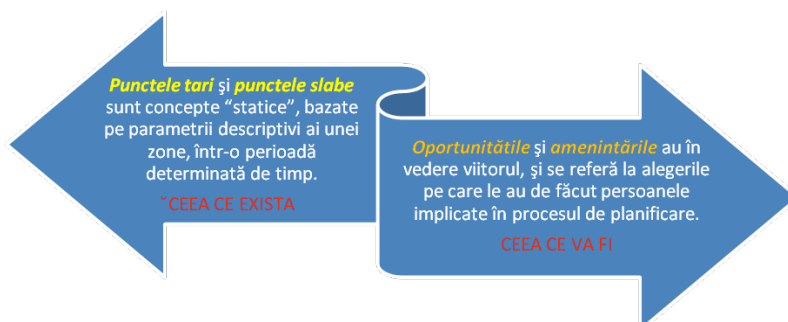
În 2010, acest proiect de succes a continuat cu dezvoltarea unui program strategic de acțiune în vederea conservării patrimoniului arhitectonic tradițional și a promovării turismului rural, inclusiv derularea unei anchete socio-culturale în 400 de gospodării, workshop-uri pentru comunicarea și punerea de acord cu partenerii, dezvoltarea unei metodologii de clasificare a satelor, ca instrument de bază pentru măsuri de planificare și promovare cu orientare precisă. Strategia a fost elaborată în cadrul proiectului „Întărirea potențialului pentru turismul cultural în satele transilvane”, derulat de Consiliul Județean Sibiu și Societatea Germană pentru Cooperare Tehnică GTZ. În cadrul acestui proiect următoarele sate au fost identificate ca fiind sate premium: Alma Vii, Atel, Biertan, Boarta, Bruuiu, Carta, Copsa Mare, Dealu Frumos, Fantanele, Hosman, Malancrav, Merghindeal, Movile, Richis și Stejarisu.

Tot în cadrul aceluiași proiect, a fost derulată o campanie de conștientizare în 7 sate din împrejurimile Sibiului, pentru a mobiliza comunitățile în vederea conservării aspectului tradițional al satelor și al arhitecturii tipice. Printre elementele principale ale campaniei, s-au numărat o serie de broșuri-ghid cu sfaturi și reguli pentru păstrarea aspectului tradițional al satelor (ex: „Turismul la mine în sat – Cum să amenajezi o pensiune”).

Promovarea patrimoniului cultural, al tradițiilor și creșterea vizibilității regiunii, reprezintă subiectele celor mai multe proiecte de colaborare cu impact în comunitate. Unul dintre exemple este și proiectul desfășurat de Agenția de Dezvoltare Durabilă a Județului Brașov, în parteneriat cu Fundația Mihai Eminescu Trust și Muzeul Kraftwerk Plessa din Germania, pentru promovarea regiunii Rupea Cohalm. Proiectul, desfășurat în 2008, a inclus o serie de manifestări culturale-artistice de promovare a zonei, și a avut un buget total de 170.219 RON.

7 - ANALIZA SWOT

Hartibaciu – Tarnava Mare – Olt este o regiune extrem de complexă, atât din punct de vedere administrativ, cât și cultural, economic, precum și din punct de vedere al oportunităților de dezvoltare. Astfel, o analiză a caracteristicilor sale și a elementelor care pot contribui sau împiedica dezvoltarea durabilă din punct de vedere turistic, trebuie realizată în funcție de diferiți indicatori: teritoriu și mediul inconjurator, patrimoniu, infrastructura, aspecte economice, turism, și implicare și conștientizare.

7.1 - Teritoriu si mediu inconjurator

S

- Zona naturala de mare frumusetate (peisaje deosebite) – arii protejate Natura 2000 SCI Tarnava Mare si SPA Podisul Hartibaciul
- Zona propice pentru cresterea animalelor (pasuni, fanete)
- Patrimoniul antropic deosebit
- Clima moderata, propice turismului
- Resurse naturale valorificate si valorificabile: gaz metan, lemn, energie geotermala
- Factorilor de mediu nepoluati
- Sol fertil pentru paduri si plantatii pomicole
- Zona cu potential in dezvoltarea turismului oenologic / gastronomic
- Traditie in medicina naturista, fitoterapie

W

- Asocierea intre orasul Copsa Mica si poluarea industriala poate afecta o zona mult mai larga
- Trafic de tranzit intens poluant
- Inexistenta, cu mici exceptii, a unor gropi ecologice si a unui sistem generalizat de colectare separata a deseurilor.
- Soluri cu fertilitate redusa pe culturile de baza (grau, porumb, floarea soarelui)
- Neutilizarea surselor verzi de energie
- Degradarea solurilor ca efect al fenomenelor naturale (eroziuni, alunecari, exces de umiditate, surpari, saraturi, s.a.)
- Prezenta braconajului
- Lipsa unui sistem coerent de informare asupra starii mediului

O

- Programe nationale si regionale pentru reducerea si prevenirea poluarii.
- Imbunatatirea legii mediului.
- Internalizarea costurilor privind protectia mediului.
- Introducerea obligativitatii sistemelor EMAS (Sisteme de Management al Mediului)
- Existenta unor programe comunitare de sustinere a investitiilor pentru protectia mediului

T

- Poluarea industriala din Copsa Mica.
- Defrisarile si pasunatul intensiv
- Colectarea necontrolata a plantelor medicinale sau a altor specii salbatice
- Prezenta tot mai frecventa a ATV-urilor si a motocicletelor, care degradeaza in special vegetatia ierboasa, polueaza fonic si chimic si reprezinta o sursa de stres pentru pasari si mamifere.
- Abandonarea zonelor viticole; degradarea teraselor amenajate
- Cresterea activitatii economice si, implicit, cresterea presiunii asupra mediului (ex, impactul constructiei autostrazii Transilvania asupra zonelor Natura 2000)

7.2 - Patrimoniul

S

- Zona istorica consacrata / existenta unui spatiu traditional cunoscut
- Concentrare importanta de biserici fortificate
- Existenta unor site-uri UNESCO (Biertan si Valea Viilor) in zona
- Multiculturalitate
- Existenta unor initiative ale societatii civile de refacere a patrimoniului si specificului local
- Existenta unor ecomuzee regionale (Mosna, Biertan, Valea Viilor)
- Exista o serie de evenimente cultural-traditionale care se desfasoara cu regularitate in comunele

W

- Starea de degradare a multor cladiri de patrimoniu
- Lipsa valorificarii din punct de vedere turistic a zonei
- Depopularea satelor

O

- Valorificarea potentialului uman, pastrarea traditiilor culturale si editare
- Promovarea formelor moderne de turism: cultural, ecumenic, stiintific, activ, istoric.
- Interesul mentinut inca al comunitatii de sasi din Germania pentru zonele natale poate determina o crestere a fluxului de turisti in interes de afaceri si personal
- Locuintele si-au pastrat aerul traditional specific zonei

T

- Pierderea traditiilor si valorilor culturale
- Pericolul degradarii unor cladiri valoroase in cazul in care protejarea si intretinerea acestora nu este asigurata
- Riscul pierderii aspectului arhitectural traditional in unele localitati datorita folosirii unor materiale pentru amenajari sau constructii noi care nu respecta stilul arhitectonic consacrat

7.3 - Infrastructura

S

- Exista o retea rutiera dezvoltata
- Retea internet disponibila in multe din localitatile din regiune
- Existenta unor cadre medicale care asigura asistenta medicala in caz de urgente
- Investitii realizate pentru modernizarea unor drumuri judetene si comunale
- Investitii realizate pentru racordarea unor localitati la sistemele de alimentare cu apa, energie si canalizare
- Existenta a doua aeroporturi internationale in zona sau in apropierea ei: Sibiu si Tg Mures
- Existenta unor puncte medicale si postale in aproape fiecare localitate
-

W

- Starea precara a infrastructurii de drumuri comunale si a unor drumuri judetene
- Infrastructura tehnico edilitara foarte slaba, mai ales in zona Hartibaciu
- Trasnportul public slab dezvoltat la nivelul comunelor.
- Lipsa in unele localitati a sistemelor de alimentare cu apa si energie electrica sau a celor de canalizare
- Lipsa dotarilor corespunzatoare pentru locatiile medicale
- Retea stradala de slaba calitate.
- Unele gospodarii nu au acte de proprietate
- Unele locuinte sunt izolate, fara cai de acces
- Reteaua feroviara destul de slab reprezentata, in special in ceea ce priveste legaturile intre sate si comune

O

- Existenta unor programe comunitare de sustinere a investitiilor pentru reabilitarea si extinderea cailor de comunicatii, a sistemelor de alimentare, canalizare, epurare si de management al deseurilor
- Finantarea infrastructurii prin masuri ale fondurilor europene disponibile (PNDR: 322, 221, Leader, POS Mediu etc)

T

- Gradul de saracie genereaza fenomene de depopulare, de plecare a tinerilor si adultilor pentru a lucra in strainatate, la care se adauga imbatranirea populatiei
- Inchiderea unitatilor de invatamant din cauza scaderii populatiei din mediul rural

7.4 - Aspecte economice

S

- Zona cu traditii in mestesugarit
- Existenta unor agenti economici de talie medie in special in zona Agnita.
- Existenta unui numar relativ mare de agenti economici in domeniul productiei alimentare (paine, lactate) si in domeniul mobilei, parchetului si tamplariei
- Practicarea apiculturii si a cresterii bovinelor
- Existenta unor resurse naturale
- O alta activitate intensa este exploatarea lemnului de peste 3200 ha de paduri in majoritate fag stejar Si cires dar

W

- Imbatranirea populatiei, coroborat cu un proces de depopulare.
- Cresterea ratei somajului ca urmare a restructurarilor economice.
- Teren agricol necultivat si lasat in paragina
- Slaba capitalizare a intreprinderilor, in special a IMM-urilor cu activitate de productie.
- Grad redus sau inadecvat de pregatire profesionala
- Facilitati insuficiente pentru formare continua ceea ce conduce la somaj de descurajare si agricultura de

Si creșterea de puieti in pepiniera proprie

-

subzistenta

- Nivel redus al salariilor si al nivelului de trai
- Pondere mica a populatiei active
- Viabilitate redusa a structurilor economice
- Fragmentarea suprafetelor agricole datorita proprietatii si rezistentei la asociere, care determina un nivel de eficienta foarte scazut.
- Lipsa finantarii din bugetele locale care sa permita dezvoltarea institutionala si atragerea de investitori
- Agricultura nefiscalizata in multe regiuni

O

- Crearea unor fonduri nationale/regionale care sa sustina dezvoltarea regionala si locala.
- Atragerea tinerilor prin facilitarea dezvoltarii afacerilor de familie
- Existenta fondurilor europene FEADR: M111 si M143, POS-DRU, etc pentru formare profesionala
- Existenta unor institutii neguvernamentale care se ocupa cu pregatirea profesionala si reconversia fortei de munca
- Aplicarea unor programe de dezvoltare, prin incurajarea initiativelor locale si a investitiilor.
- Posibilitati de investitii straine pe domenii foarte variate.

T

- Mentinerea unui spor natural negativ si a fenomenului de migrare a tinerilor spre alte zone din tara si strainatate
- Capacitatea de plata redusa a consumatorilor pentru serviciile oferite;
- Instabilitate legislativa si fiscalitate ridicata la nivel national.
- Insuficienta sustinere a sectorului IMM
- Incapacitatea microintreprinderilor traditionale de a accesa unor piate reale si solide de desfacere
- Nivelul scazut al veniturilor majoritatii populatiei
- Activarea tarzie a Masurii 213 - Plati Natura 2000 pe teren agricol si a submasurii pentru sprijinirea agriculturii ecologice
- Conflictul intre agricultorii care practica agricultura intensiva si cei care practica agricultura ecologica, traditionala³⁸
- Populatia scade in mediul rural ceea ce va creste riscul de inchidere a unor unitati economice, la degradarea sistemului de aprovizionare, a serviciilor economice si de consum
- Numarul in crestere a persoanelor care beneficiaza de ajutoare sociale

7.5 - Turism

S

- Potential turistic deosebit datorita patrimoniului cultural Si arhitectural care permit o activitate pe tot parcursul anului
- Posibilitati de cazare exista si in unitati nespécializate, de exemplu casele parohiale ale bisericilor fortificate, unde se pot inchiria camere turistilor
- Monumente istorice si arhitecturale medievale (cetati medievale fortificate, biserici, turnuri cu porti de intrare sau ziduri de cetate);
- Traditii, obiceiuri folclorice, port popular si arhitectura traditionala bine conservate si diversificate;
- Diversitate etnica, diversitate culturala

W

- Signalistica turistica deficitara
- Lipsa unui concept de turism care sa faca posibila promovarea unui produs unitar in tara si in afara tarii;
- Calitatea scazuta a serviciilor si a informatiilor turistice;
- Infrastructura turistica aproape inexistentă in anumite zone;
- Accesul dificil spre zonele protejate, parcuri naturale sau rezervatii prin excursii recreative sau educationale;
- Lipsa de interes pentru turism ca potential pentru afaceri si pentru crearea de noi locuri de munca;
- Lipsa unei infrastructuri turistice de informare, centre de marketing si consultanta in turism, materiale de promovare

³⁸ Dacă legislativul nu intervine în sprijinirea agriculturii tradiționale, ecologice, PNDR nu va avea o bază legală de susținere a promovării practicilor care să favorizeze biodiversitatea și tradiția cultivării ecologice a produselor, venind astfel în întâmpinarea principiului de eco-condiționalitate.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Investim în mediu. Credem în viitor.

Instrumente Structurale 2007-2013

- Obiceiuri culinare diverse (bucatarie romaneasca, maghiara, saseasca);
- Suprafata mare acoperita de paduri, cu valente recreative si curative.

- turistica, servicii de ghizi, structura de facilitare a vizitelor in zona;
- Personal insuficient calificat pentru a asigura servicii turistice de calitate;
- Lipsa unor itinerarii turistice tematice, care sa valorifice potentialul natural antropic;
- Conditii neatractive de creditare pentru proiectele in turism;

O

- Dezvoltarea turismului prin crearea unei retele la nivelul zonei
- Dezvoltarea turismului gastronomic si oenologic
- Punerea in valoare a situarilor istorice si a monumentelor de patrimoniu national
- Cresterea interesului pentru ecoturism pe plan international;
- Dezvoltarea unor produse turistice complexe;
- Forta de munca disponibila care poate fi atrasa in sistemul serviciilor turistice;
- Amenajarea unor trasee pentru ciclism
- Amenajarea unor trasee culturale
- Dezvoltarea ecoturismului, turismului de refacere prin fitoterapie, a turismului educational (deprinderea mestesugurilor)
- Reabilitarea traseului liniei cu ecartament ingust intre Agnita si Sibiu

T

- Amenajarea precara a obiectivelor turistice poate duce la degradarea accelerata a acestora
- Promovarea unei legislatii care nu incurajeaza investitiile in turism;
- Sprijin insuficient pentru dezvoltarea turismului, in special in zonele rurale;
- Slaba implicare si intelegere de catre autoritatile publice
- Tendinta ca falsul si kitch-ul sa ia locul valorilor autentice

7.6 - Implicarea si constientizare

S

- Existenta unor proiecte pentru dezvoltarea infrastructurii comunei (apa, canalizare, drumuri, locuinte sociale pentru romi)
- Relatii interetnice bune
- Resurse umane cu calificare variata
- Existenta unor Grupuri de Actiune Locala constituite
- Exista un numar semnificativ de ONG-uri care participa activ la dezvoltarea durabila in diverse domenii: social, cultural si civic

W

- Lipsa politicilor de atragere si mentinere a tinerilor in zona
- Lipsa unor institutii guvernamentale si neguvernamentale care se ocupa cu pregatirea si reconversia profesionala.
- Pasivitatea membrilor comunitatii
- Colaborare insuficienta intre administratiile publice locale
- Slaba dotare a institutiilor din subordinea administratiilor publice locale
- Slaba constientizare a populatiei si a agentilor economici privind managementul ariilor protejate Natura 2000
- Interes si spirit antreprenorial scazut al populatiei rurale fata de activitatile din turism;

O

- Dezvoltarea GAL-urilor
- Existenta unei atitudini manifeste pro-voluntariat
- Existenta unei experiente indelungate a sectorului non-guvernamental
- Tendinta spre descentralizare
- Oportunitati de finantare europene

T

- Criza econoica determina reducerea capacitatii Administratiilor publice locale in ceea ce priveste mentinerea institutiilor la nivel local
- Concentrarea mare a etnicilor rromi in unele zone rurale duce la diminuarea procesului de integrare in colectivitate a grupurilor dezavantajate